

ХРИСТО МИНЧЕВ
ЗАГАДКА В ПОДЗЕМИЕТО

chitanka.info

Посвещавам тази книга на 1300-годишнината от основаването на Българската държава.

*Млади патриоти, деца на слънчева
България!*

*Прелиствам страниците на
хилядолетната ни история и усещам полъха на
древна слава, на величие и героизъм и на всичко
хубаво, с което се гордея, че съм българин.*

Х. Минчев

Ако миналото лято не бях отишъл в Шумен, едва ли щях да започна да разказвам всичко това. Вярвам, че тази история ще ви бъде интересна, защото такива неща рядко се случват на момчета като нас.

Няма да ви описвам игрите и забавленията, които изпълват свободното ни време в София. Пък и какви игри можем да си устройваме в центъра на столицата, щом едничкото място, откъдето все още не могат да ни изгонят, е улицата? А на нея освен футбол какво друго може да се играе? Отвсякъде ни гонят, всички ни се карат... Но с нас лесно на глава не се излиза, както казва чичо Герасимов. Той е пенсионер и герой от Отечествената война. Чудесен човек е чичо Герасимов. Все ни се кара, а току излезе по пижама на балкона, извади една мъничка бакелитена свирчица и сам ни става рефер. Когато той е съдия, всичко тръгва мирно и тихо. Нали е бил офицер, честно отсъжда, не греша, както съдиите на истинските мачове.

Та този чичо Герасимов уж ни се кара, ама ние си знаем, че ни обича, и ако някога ни мъмри, не го прави от зло сърце. Ние, децата, познаваме кой е лош и кой е добър. Кой ни обича и кой не ни обича. Какво да кажа например за госпожа Ковачева от вътрешната къща. Никога нищо лошо не сме й направили, дори прозорец не сме й счупвали и все ни хока за щяло и нещяло. Питам веднъж чичо

Герасимов защо ѝ викат „госпожа“, а не другарка, но той махна с ръка и отсече:

— Остави я нея, тя е от голямото добрутро, от тежката аристокрация.

Не разбрах тогава какво е „голямо добрутро“, нито какво е „тежка аристокрация“, но ме досрамя да го попитам. Само по израза на лицето му долових, че не ще да е много хубаво, и по-добре ще бъде да не ѝ обръщаме внимание. Така и правим.

Та ви разправях за нашите игри. Какво ли не правехме, за да станат те по-интересни, но нищо не излизаше. Виж, когато отивах през ваканцията в Шумен при баба и дядо, беше съвсем друго. Къде ти този простор в София — няма поляни, няма „Кьошкове“, няма „Илчов баир“, няма Камчия, а бе нищо няма, затова и сега, щом дойде краят на учебната година, качих се на влака и заминах за Шумен.

Преди да започна с най-главното, искам да ви представя моите шуменски приятели. Те са много, но от целия квартал най-много дружа със Златко и Деян. Бащата на Деян е бил съученик на татко, а сега е офицер. С Деян сме роднини, но какви точно и до ден-днешен не зная. Неговият баща е техник и работи в автомобилния завод. И тримата сме „набори“, както ни нарече веднъж дядо. По-късно разбрах, че набори се наричат ония момчета и мъже, които са на едни години и са служили или ще служат заедно в казармата. И това е истина. И тримата наесен ще навършим четиринадесет години и ще постъпим в осми клас.

Първото нещо, което правим всяко лято, след като се съберем, е да се премерим кой колко е пораснал през годината. Този път най-висок излязох аз, след мене Златко и най-нисък — Деян. Златко е черноок с лъскава като смола коса и по-мълчалив от мене, защото аз непрекъснато бърбря и мама често казва: „Човек не може да вземе думата от тебе!“. Деян пък е вечно усмихнат, с малко присвити сини очи и светлопепелява ситно накъдрена коса. Той е най-нисък, ама опитай се да го надбягаш!... Ще се предадеш още след първите сто крачки. Пъргав е като котка. А науми ли си нещо, не можеш го спря. За него няма преграда, няма спънка. Реши ли да се изкачи на някое дърво, на някой покрив или да се прехвърли през някоя ограда, прави го без страх и без да се колебае.

Винаги ме е смайвал с откритията си. Пръв ще намери някое гнездо из дърветата, пръв ще научи къде кои плодове са узрели най-рано, на кой таван има „нещо много интересно“. В повечето случаи „това интересно нещо“ излиза някоя стара машинария, счупен велосипед, ръждясала пушка или нещо друго. Нали е син на техник, изглежда, че най го привлича техниката и постоянно човърка разни потрошени джунджурии из двора. Миналото лято мечтаеше да бъде шофьор, а този път ми каза, че решил да става инженер в завода при баща си. Откак се познаваме, Златко пък винаги е искал да бъде офицер, само че не обикновен, а морски. И вярвам, че ще успее, защото е и силен ученик, и красив и син на офицер. За себе си какво да кажа? Когато съм бил съвсем малък, съм заявявал, че ще стана готвач. И сигурно е било така, защото съм бил много лаком. То за лакомията и сега, когато ям, ушите ми пращят, но истината е, че ме влекат историята и археологията. Обичам да чета книги за далечното минало на нашия народ, за историята на човечеството, за битки и за големи пълководци, за нови открития и за какво ли още не. Какви ще станем, е още рано да се каже, но най-важното е да се учим добре.

Имам и други приятели в Шумен, но те не вземат участие в събитията, които ще разкажа. След тия няколко думи смятам, че вече мога да започна.

ОТКРИТИЕТО

Беше топъл юлски ден. Слънцето се спущаше над „Илчов баир“ и обливаше с последните си лъчи далечните, изправени като огромна стена Мадарски скали. Те изглеждаха по-величествени, а големите сенки под тях ги очертаваха по-ясно, правеха ги още по-красиви.

Полегнали в подножието на малък хълм извън града, аз, Деян и Златко почивахме с препълнени стомаси. По предложение на Деян прекарахме целия следобед в скитане из старите изоставени лозя по „Илчов баир“. Те вече са малко, защото хората направиха тераси и посадиха нови, но на най-високото останаха места само за нас. Тук винаги се намира нещо съблазнително. Точно по това време е пълно с късни череши, които стават толкова сладки, че когато ги ядеш, устните ти залепват. Намират се и кайсии, а по жетва синорите са пълни с черни като маслини ароматни къпини. По-късно идва ред на дренките, от които баба всяко лято вари пелте, червено и прозрачно като стъкло. Има и лешници, но аз не мога да ги дочакам — идва време за училище и се прибирам в София.

И така, лежим си на припек, преситени от череши, и за първи път нямахме желание за никакви забавления. Допреди малко спорехме дали се вижда Мадарският конник. Деян има очи на сокол и твърди, че вижда всичко. Че белият триъгълник върху скалите, който сочи мястото на конника, сега блести още по-ясно, блести. Но е много далече и ако Деян твърди, че вижда конника, то е само въображение.

Щом прекратихме спора, Деян предложи да ловим майски бръмбари. Да ги слагаме в различни кутийки и да слушаме как шумолят, как драцят с крачетата си.

— Много е интересно да допреш кутийката до ухото си и да слушаш — увещаваше ни той.

А майски бръмбари колкото щеш. Особено привечер. Клекнеш ли на поляната, погледнеш ли към залязващото слънце, виждаш ги как летят ниско над земята и крилцата им блестят като златни на слънчевите лъчи. Само да искаш даловиш. Ама на нас със Златко не

ни се ловеше. И сигурно така щяхме да си лежим, ако изведнъж не зърнахме един лалугер. Той изскочи току пред нас, изправи се на задните си крачка и повече не помръдна.

— Хайде да го хванем — рече Деян и скочи.

Скочихме и ние, ама лесно ли се лови лалугер с голи ръце? Бяга като стрела и се шмугва където свари. Вярно, Деян е цар да ти хване нещо, но за лалугерите, невестулките и полските мишки той си има друг начин. Изкарва ги от дупките им с вода и ги хваща с мрежата за риба. Може с часове да клечи, но горкото животно няма да му избяга.

Този лалугер, изглежда, нямаше дупка наблизо, защото ни измори да го гоним. И тъкмо когато смятахме, че вече сме го настигнали, изчезна от погледа ни.

— Сякаш в земята потъна — почеса се по врата Златко.

— Ти да не искаш да се покачи на дърво — измърмори ядосано Деян и приклезна. Какво изследва по земята, не разбрах, но когато се изправи, очите му блестяха.

— Тук има нещо! — възкликна той и пак се наведе, после цял се просна на земята.

Да се пукнеш от смях, като го наблюдаваш как души като куче, как слага ухо на дупката да чуе нещо, как отново души и се взира.

— Тази дупка не ми харесва — извърна се към нас той. — Тук има нещо.

И да му възразяваме, с него на глава не се излиза и току приклезнахме и ние. Че дупката не е като другите, виждаше се от пръв поглед, но какво толкова чудно имаше, не разбрахме. Деян ни накара да доближим лицата си до нея.

— Усетихте ли? — запита той, щом повдигнахме глави.

— Май че има нещо — съгласи се Златко.

Аз само кимнах утвърдително. И наистина имаше нещо. Дупката беше широка колкото педя, а около нея се подаваха камъни, покрити с пръст.

Деян откъсна сухо стръкче трева и го постави над отвора. Стръкчето започна да трепти, сякаш подухвано от вятър. А наоколо бе тихо и спокойно. Но течението от дупката се чувстваше и без този опит. Доближавахме ли се, усещахме по лицата си полъх от хладен въздух.

— Щом духа, значи не е запушено — заключи Деян.

Съгласихме се с него. И аз си бях помислил същото.

— Дяволска работа — измърмори озадачен Деян, приведе се, поразрови пръстта и като хвана с ръце ръба на камъка, напъна се да го повдигне. Камъкът не помръдна.

— Как ще го повдигнеш, ако е плоча? — обади се най-последно Златко. — Нали си стъпил върху него?

Деян запремига, сякаш му стана неудобно от собствената си недосетливост, и като се обърна към другата страна, даде ни знак с очи и ние да се хванем. Понапънахме се и с радост забелязахме, че пръстта наоколо помръдна. Насилихме се още веднъж и плочата започна бавно да се повдига от земята. Още малко и тя съвсем се отлепи. Деян се наведе, подложи рамото си и с един напън я прекатурна встрани. Застанахме като онемели. Пред нас беше зейнал четвъртит отвор, широк близо половин метър. Да си призная, поизплашихме се.

Откровено казано, досега винаги аз ръководех нашата групичка. Защото съм софиянец ли, защото знаех малко повече от другите ли, но те някак доброволно ми бяха отстъпили това право и не сме имали разногласия нито по един въпрос. И сега разбрах, че трябва да кажа нещо, да предприема нещо, но какво, сам не знаех. Може би тази дупка нямаше да ни направи толкова силно впечатление, ако не усещахме под краката си силното течение, което идваше от нея. Дочените панталони на Златко потрепваха като при вятър. Играеха леко къдравите коси по челото на Деян. Струя хладен въздух лижеше и моето лице. Като че стояхме пред отвор на комин.

Престраших се и пръв клекнах над дупката. Деян и Златко ме последваха, но колкото и да се вирахме, нищо не открихме. Ако слънцето грееше отвесно, сигурно щеше да ни помогне, пък то за проклетия вече залязваше. Деян се пресегна, взе една бучка пръст и я пусна вътре. Чухме ясно как тя тупна на дъното.

— Най-малко два метра — определи Деян.

— Не е кладенец — подхвърли Златко.

— Какъв ти кладенец на този баир! — възрази Деян.

— Ами ако е имане!? — подхвърли предпазливо Златко, но Деян го сряза:

— Кой ще е луд да слага имане сред такава пустош. Имането се крие на потайни места и се поставят разни белези, че после лесно да се намери, а тук... — той се озърна и поклати глава — тук не може.

— Кажй тогава какво ще е? — сопна се позасегнат Златко.

Деян присви постоянно усмихнатите си очи, позамисли се, после ги разтвори широко.

— И аз не знам — отвърна той. — Ама най-добре ще е вместо да умуваме, да влезем и да видим.

Двамата със Златко го изгледахме въпросително.

— Така де — продължи той. — Ще влезем и толкова. Какво страшно има?

— Никой не е казал, че е страшно — избързах да се обадя аз, за да не помислят, че съм се изплашил.

— Щом е тъй — рече Деян, — решаваме да влезем и готово.

— Сега ли? — запремига Златко.

Деян погледна на запад и като видя, че кървавият доскоро хоризонт вече тъмнееше, отново поклати глава:

— Късно е май. Пък и не можем така без нищо. Тук трябва инструменти.

— Така е — обадих се и аз. — Щом ще правим изследване, да бъде както трябва. — И за да поема ръководството, побързах да добавя: — Сега най-добре ще е да сложим плочата на мястото ѝ, а утре пак ще я махнем.

Речено — сторено. На бърза ръка замаскирахме дупката. Златко предложи да поставим все пак един знак, за да я намерим по-лесно, но Деян му отвърна, че не сме деца, та да се объркаме.

Прибрахме се по мръкнало. Из пътя кроихме какви ли не планове за утрешната експедиция. Решихме да не казваме на никого нито думичка за откритието си. Искахме да бъдем първите, които ще разкрият важната тайна. Каква тайна, разбира се, не знаехме, но нито за миг и през ум не ни мина предположението, че тази дупка може да излезе съвсем обикновена.

Късно вечерта, когато си легнах, в главата ми се завъртяха какви ли не мисли. Влечението ми към историята и археологията и този път ме понесе към миналото. Спомних си разказите на стари хора за пещерата в скалите над Дивдядово. И там ходихме на два пъти, но освен до входа, където по тавана висяха безброй прилепи, по-навътре

не посмяхме да влезем. За тази пещера се говореше, че излизала чак в едно съседно село. Една друга пещера „Зандана“, само че още по-голяма и по-красива, откриха преди няколко години в „Кьошките“. Завиждах на учениците, които влязоха първи да я изследват. Ами ако и ние сега сме попаднали на нещо такова!

Честно казано, доста мислих и около предположението на Златко. Защо пък да не открием някое голямо имане? Из шуменския край можеш да чуеш най-невероятни иманярски истории. Тук имало заровено злато още от старите българи, там имало казан с жълтици, скрити от турците при бягството им през време на освобождението. Доколко това отговаряше на истината, не знаех, но винаги с увлечение съм слушал подобни разкази. Дори фантазията ми стигна дотам, че вече виждах нашата групичка като първи откриватели на тайния вход в Плиска, свързващ Малкия дворец и Външния град, а не се досещах, че това е невъзможно.

Заспах късно с приятното усещане, че ми предстоят интересни приключения.

ЕКСПЕДИЦИЯТА

Нещо чукна в стената, после леко тупна в леглото. Скочих и зърнах в рамката на отворения прозорец къдравата коса и засмените очи на Деян. Той изрече само едно „хайде“ и аз набързо навлякох дрехите си.

Щом ме видя да излизам, баба завика подире ми къде съм хукнал, без да закуся, но аз хич и не я слушах. Какво ти ядене, когато Златко и Деян чакаха вече навън в пълна екипировка. Деян беше презрамчил дълго въже и един издут спортен сак. Златко държеше малка войнишка лопатка с топчеста накрая дръжка, останала още от дядо му. Аз, както се бяхме наговорили, взех само автоматичното си електрическо фенерче, което татко ми беше донесъл от Съветския съюз. То светеше без батерия, само натискаш лостчето и динамото започва да работи.

Подтичвахме от нетърпение. И тримата се вълнувахме от едно — какво ли щяхме да открием, какво ли щеше да стане?

Наближаваше девет часът, когато пристигнахме.

Но щом отместихме плочата и дупката зейна под нас, като че ли смелостта ни се изпари. Колкото и да си давахме вид, че не ни е страх, лъжехме се. Но връщане назад нямаше и ние пристъпихме към работа.

Деян завърза теслата, която измъкна от сака, на единия край на въжето и го запуска внимателно. Усетил, че е стигнал дъното, той дръпна и спусна три-четири пъти въжето. Притаили дъх, ние ясно чувахме остро изтракване на теслата.

— Удря в камък — каза Деян и отново повтори опита.

Този път освен изтракването до слуха ни долетя и слаб ек, като в пещера.

— Казах ли ви, че тук има нещо! — възкликна Деян и сините му очи засвяткаха.

Не го оставих да продължи, а мушнах ръка в дупката и натиснах лостчето на фенерчето. Снопът светлина прониза тъмнината и освети дъното. Опрели глава до глава, тримата се взирахме през отвора. Деян

излезе прав. Сега вече съвсем добре виждахме наредените на дъното плочи.

— Прилича ми на тунел — казах аз.

— Влизам, пък какво ще да става — решително извика Деян и се изправи.

Любопитството ни надделя страха. Желанието да узнаем по-скоро тайната на нашето откритие ни даваше смелост. Деян извади един железен клин, заби го близо до дупката и завърза майсторски въжето за него.

— Аз ще сляза пръв, а ти ще светиш — обърна се той към мене.

— Ами аз? — запита Златко малко обиден.

— Ти за всеки случай ще държиш въжето. Ще видя какво е положението и ще ви дам знак да слезете.

Едва изрекъл последните думи, Деян спусна крака в дупката, уви ги ловко около въжето и бавно се запуска надолу. Докато да запаля фенерчето, Деян извика:

— Стигнах.

Мушнах фенерчето в джоба си и се спуснах по същия начин, както и Деян. Щом усетих твърдо под краката си, вдигнах глава нагоре. Разкращеният над отвора Златко ми се видя късичък и много смешен. А съвсем не бяхме на дълбоко. Най-много два и половина метра.

— Лесно ще се изкачим — каза Деян и подвижна на Златко: — Хайде!

Чух как гласът му проехтя и потъна някъде в подземиято. Когато и Златко слезе при нас, запалих фенерчето. Оказа се, че наистина се намираме не в пещера, а в средата на тунел. Истински тунел, иззидан с груби камъни. Ширината му беше колкото височината, но към тавана се стесняваше и образуваше свод. Подът беше постлан с плочи. От едната страна минаваше неширока вадичка, по която течеше бистра вода.

— А сега накъде? — проехтя гласът на Деян. — Напред или назад?

Не разбрах на кое вика напред и на кое назад, но се сетих, че ще е най-добре да вървим срещу течението на водата и пристъпих плахо напред. Чел съм в книгите, че когато хората изследвали пещери или подземия, развивали подире си въже и поставяли знаци, за да не се объркат и изгубят, но тук нямаше нужда от това. Изминахме няколко крачки почти допрени един до друг. Непрекъснато стисках фенерчето и осветявах пътя. Когато извървахме десетина-петнадесет метра, спряхме. Обърнах се и видях, че светлината, която нахлуваше от дупката, се бе стопила съвсем.

— Чудно, откъде идва свеж въздух? — запитва Деян.

Не се обадох, защото сам не знаех какво да отговоря. А въздухът наистина беше свеж. Усещаше се течението, макар не така силно, както при дупката. Пристъпвахме предпазливо и колкото по-навътре отивахме, толкова смелостта ни започна да намалява. Не виждах лицата на двамата си другари, но и без да ги виждам, знаех, че и те се страхуват. Безброй въпроси се въртяха из главата ми. Какъв е този тунел, кой го е строил, за какво е служил, откъде идва и накъде отива?! Не можеше да се разбере прав ли е, или извива. На места беше по-широк, на места по-тесен. Помъчих се да си спомня какво има над нас. Освен поляната и близкия хълм — нещо като могила — нямаше нито постройка, нито пък следи от стара крепост, каквито се срещат на много места из този край. Още по-надалече знаех, че е военна зона, но

каква точно и за какво служеше, не бях се интересувал, а и не можех да узная. Целият район бе обграден с бодлив тел.

Тръгнахме отново. Деян не сваляше ръката си от гърба ми и като че ли ме подкрепяше лекичко за кураж. Изминахме още десетина метра и спряхме.

— Сбъркахме — продума тихо Деян.

Долових в гласа му повече колебливост, отколкото страх.

— Защо? — запитах също така тихо.

— Слаба ни е светлината. Трябваше да вземем един газов фенер.

— Ами ако се повреди батерийката? — обади се Златко.

— Нова е — отвърнах аз, макар че ми се искаше да се съглася с него и да предложа да се върнем.

— Ама ние не знаем колко още ще вървим и докъде ще стигнем — каза Деян. — Като ще вършим нещо, нека бъде както трябва.

— Какво друго можем да правим? — не го разбрах аз.

— Не помниш ли, че когато учениците от техникума изследваха пещерата „Зандана“, имаха всичко — петромаксови лампи, въжета, радиотелефон за връзка с тези отвън и какво ли не.

Заслушан в приказките му, бях забравил да стискам фенерчето и за минута останахме в пълен мрак. Затаихме дъх. Чувахме само ударите на сърцата си и усещахме засилващия се хлад. Това мигновено затишие ни стресна и разколеба, но аз не смеех пръв да предложа да се върнем. Щяха да ме обвинят, че съм страхливец. И за да се избавя от това неудобство, запитах:

— Кажете тогава какво да правим?

— Да се връщаме — обади се Златко.

— Ще вземем голям огнеупорен фенер и пак ще дойдем — допълни Деян. — Той ще осветява навсякъде.

— Добре — съгласих се аз. — Но без отказване, нали?

— Как отказване! — възмути се Деян.

— Откъде да ви знам — продължих аз и почувствах, че смелостта ми се възвръща. — Щом веднъж сме започнали, ще караме докрай. Хайде! — подканих и понечих да мина зад тях, та на излизане да вървя отпред.

И тук се случи нещо неочаквано. Като насочих светлината към краката си, за да се разменим, останах като вдървен:

— Чакайте! Какво е това?

— Ха! — сепна се Деян. — Стъпки!

Застисках още по-припряно фенерчето, сякаш щях да увелича светлината му. По влажния прах върху плесенясалите плочи ясно личаха човешки стъпки. Те бяха обърнати и напред, и назад. Че не са нашите, не се усъмнихме нито за миг. И тримата носехме гуменки, а тези стъпки бяха от мъжки обувки. Дори когато приклекнахме да ги разгледаме по-добре, забелязахме фигурки от гумени подметки. Преместих снопчето светлина по-встрани — стъпките продължаваха навътре.

— Тук е влизал някой преди нас — продумах тихо. Колкото и да се силех, не успях да скрия уплахата си, гласът ми потрепваше.

— И то не много отдавна — допълни Деян.

— Тук има нещо загадъчно — казах аз и сега вече без колебание предложих: — Да се връщаме по-бързо.

Обратният път изминахме за минута-две. Успях да забележа, че стъпките отиваха и в другата посока на тунела. Значи този, на когото са те, е влизал не от нашата дупка, а от другаде. „Кой ли ще е той? Какво е дирил тук?“ — питах се аз.

Излязохме на открито. Тримата бяхме възбудени, изплашени и объркани. Трябваше да изминат няколко минути, докато се опомним и оживим.

— Ами сега! — ококори сините си очи Деян.

За пръв път вечната усмивка бе изчезнала от лицето му. Питащ поглед отпрати към мене и Златко. Явно двамата очакваха какво ще кажа аз. Може би по-добрите ми познания по история и археология ги караха да вярват, че и сега мога да им дам най-правилния отговор на загадката. Но какво можех да кажа, когато самият аз бях объркан не по-малко от тях? Отговорих колебливо:

— Струва ми се, че преди всичко трябва да научим какво е това подземие, кой го е градил, за какво е служило, откъде идва и за къде води.

Подпрял брада на коленете си, Деян седеше замислен. Изглежда вече съжаляваше, че не ще можем сами да доведем докрай проучванията си, и не се излъгах.

— Значи трябва да търсим чужда помощ — продума той. — Ама сме изследователи!

— Добре де, ти какво предлагаш? — сопнах му се аз.

— Защо се изплашихме? — запита той.

— Кой се е изплашил!

— Всички — отвърна той. — Можехме поне още малко да походим, да поразгледаме.

Златко мълчеше. Той винаги се обаждаше последен и докато се нагани да каже нещо, минаваше доста време. Сега само с поглед следеше спора ни с Деян.

— Все пак трябва да измислим какво да направим — казах аз. — Не бива да стоим така.

— Да питаме някого, щом сами не можем — отвърна Деян.

— Кого?

— Да съобщим в милицията — обади се най-сетне Златко.

— Ей че го измисли! — присмя му се Деян. — Какво общо има това с милицията?

— Ами стъпките? — възрази Златко. — Нали те ни изплашиха.

Деян не отговори. Замислих се и аз. Наистина, нали заради тези загадъчни стъпки решихме да се върнем. Въобразявахме си, че сме първите откриватели на тунела, а се оказа, че преди нас друг е влизал и скитал из него. И пак предишните въпроси се завъртяха в главата ми. Кой е той, какво е дирил из това изоставено и забравено от хората подземие? Станах и огледах околността. Помъчих се да си представя посоката на тунела, но ми беше трудно да я определя. Едно е да си горе на земята, друго е, когато си под нея.

Изведнъж се досетих, че понякога археологическите открития са ставали съвсем случайно. Така, когато бях още малък, чух, че пионерите от историческия кръжок в с. Дивдядово първи посочили старините, където археолозите открили аула на Омуртаг край гара Цар Крум. Трактористи пък открили старините край село Войвода, недалеч от Плиска. А златното съкровище и каменната плоча с надписа от времето на Константин Тих? Само преди няколко дни бях преписал в тетрадката си надписа върху камъка от Шуменската крепост, писан някъде към края на XIV век: „... От бога, аз български цар Иван Шишман, син на великия цар Иван Александър, дойдох в град Шумен с царско благоволение в името на небесния цар Христос и аз Срацо писах, внук на великия епикарни Срацимир, тези слова...“. Ако всички тези исторически открития не бяха станали достояние на археолозите,

едва ли щяхме да научим толкова ценни неща от нашето славно минало.

— Няма какво да умуваме — предложих внезапно аз. — Не е правилно да мълчим.

Деян и Златко ме гледаха учудени.

— Така е — продължих аз. — И тъй, и иначе, никой не може да ни отнеме заслугата, че ние първи сме открили тази старина.

— А на кого ще кажем? — запита Деян.

— В Археологическия музей. Това е тяхна работа.

— Жалко за радостта ни — със съжаление продума Деян.

— Тъй ми се искаше най-напред ние да изследваме подземие то — разочарован добави Златко.

— Какво ни пречи да участваме в проучването? — успокоих го аз. — Ще ги помолим да вземат и нас. Колко бригадири работят на разкопките в Преслав, Плиска и къде ли не!

— Вярно бе — оживи се Златко.

Взели това решение, и тримата отново бяхме обхванати от приятна възбуда. Събрахме набързо багажа си, замаскирахме дупката и забързахме припряно към града. Наближаваше обяд.

ПРИ СТАРИЯ АРХЕОЛОГ

Докато отначало мислехме да запазим в пълна тайна нашата находка, сега горяхме от нетърпение по-скоро да я споделим с някого. Следобед рано-рано забързахме към Окръжния археологически музей.

— Трябва да чакаме близо час — разочарован каза Златко, след като прочете табелката за приемното време: — Отварят го в три часа.

— Не е много — отвърна Деян.

— Вместо да висим тук, по-добре е да се поразходим — предложих аз.

Деян и Златко не възразиха и тръгнахме.

В много градове съм ходил, но винаги ми се е струвало, че Шумен има най-дългата и най-красива главна улица. Широкият, потънал в зеленина и цветя булевард, започва от гарата и свършва до Градския съвет. Всякога ми е било приятно и забавно да се скитам безцелно по него, да зяпам наляво и надясно, да се спирам пред всеки паметник. А те не са малко — на Вела Пискова, на Васил Коларов, на Панайот Волов, на Лайош Кошут, на Съветската армия... Но сега не ми беше до гледане. Вървахме лениво по сенчестата алея, вдишвахме аромата на цъфналите липи и мълчахме. И тримата мислехме за едно и също, но никой не смееше да го сподели гласно. Едва когато се изравнихме с паметника на Свободата и застанахме под партизанина, стъпил върху високия белокаменен обелиск с вдигнати към слънцето ръце, Деян малко неуверено каза:

— Ами ако е партизанско скривалище?

— Не е — завъртях глава аз. — Много е старо и на открито, а е и съвсем близо до града.

— Вярно — съгласи се веднага той.

В този момент часовникът от кулата на Градския съвет отброи три удара.

— Май се заплеснахме — стресна се Деян.

— Време е да отиваме — подканих аз.

След няколко минути пристигнахме в музея. Тук съм идвал много пъти, разглеждал съм стотиците предмети и паметници, но сега не е време да разказвам за тях.

В музея нямаше посетители. Почукахме и влязохме в стаята на един от археолозите. Той не беше сам. Срещу него седеше непознат полковник, вероятно на татковите години. Той, види се, познаваше Златко, защото го запита шеговито:

— А, Златко, какво дирите тук? Както нахълтахте, кой знае какво сте намислили пак?

Златко попремига, накани се да каже нещо, но ме посочи с очи. Както се бяхме разбрали предварително, аз накратко разказах за нашето откритие.

Археологът и полковникът слушаха внимателно, като от време на време си разменяха мълчаливи погледи. Личеше, че им е интересно, но нито веднъж не ме прекъснаха. Свърших и замълчах, а сърцето ми беше замряло от вълнение. Старият археолог — слаб, висок човек, сигурно нямаше повече от шестдесет години — дълго мълча. Преди да заговори, той стана и като пристъпи към картата на града, помоли:

— Можете ли да ми посочите мястото?

Приблжихме, но право да си кажа, позатруднихме се и тримата. Едно е да обикаляш града, друго е да го разгадаваш на карта.

Забелязал, че се объркваме, археологът ни разясни набързо кварталите и околностите на града. Сега вече се ориентирах и побързах да закова показалеца си в североизточната част на картата.

— Ето тук! — твърдо отсякох аз.

Сбръчканото лице на археолога се отпусна, очите му леко се усмигнаха. Той приближи до един шкаф, извади някаква книга с дебели корици, седна до бюрото и внимателно я разтвори.

— Както знаете — започна той, — Шумен е един от най-старите градове на нашата страна и има много богата история.

На мястото на древна тракийска крепост, изградена през III век от нашата ера, един век по-късно римляните построили здрави крепости, които в продължение на много векове служили като опора срещу нападенията на варварите, пък и да държат в робство поробените народи. През VI век в равнината се заселили славяните, а един век по-късно тук възниква и Първата българска държава. Предполага се, че до възстановяването на опожарената от Никифор

Плиска крепостта временно е изпълнявала функциите на административен и държавен център. Тя отбранявала местното население от нашествието на татари, печенези и кумани.

За това говори и апокрифният надпис върху камък на Шуменската крепост, който гласи: „Аз, Георги, поглеждайки долу и горе, си рекох: Боже, заради името си, избави ни от татарите!“.

Славата на крепостта, че е непревземаема, нараснала особено много при нашествието на турците. И затова именно те превърнали Шумен в свой здрав, силно укрепен град и настанили в него многобройна войска.

Шуменската крепост е известна в историята със сражението, станало пред нейните стени в 1444 година между войниците на полския крал Владислав Варненчик и турците. По-късно през Шумен минавал главният път на дубровнишките търговци. Около крепостта, вероятно през IX век, възникнало селището, от което води началото си и днешният град.

Археологът изведнъж млъкна и се усмихна:

— Извинете ме, че се поувлякох като екскурзовод, но какво да се прави, навик.

После той накратко разказа какви крепостни укрепления е имало из околностите на Шумен, които времето вече е почти заличило. От едни са останали само купища развалини, други са изравнени със земята, а трети са потънали в нея. Според него ние сме били попаднали в една напълно запазена крепост, строена под земята.

— Предполагам, че сте открили един от тайните входи, които отвеждат към сърцето на крепостта — добави археологът, после извади пожълтяла схема и подробно разясни какво е представлявала тайнствената Цитадела, както той я нарече.

Изградена солидно от бял камък, Цитаделата имала под земята казармено помещение, конюшня, складове за храна и боеприпаси, резервоари за прясна вода. Била е пригодена за продължителна отбрана и можела да издържи дълга обсада. Имала три подземни галерии, които извеждали надалече. В случай на нужда по тях е можело да пристигне подкрепление или пък обсадените да напуснат крепостта невредими.

Слушахме притихнали увлекателния разказ. Отворил леко уста, Деян не смееше да премигне. Златко, както винаги, не показваше, че е развълнуван, но подпрял брадата си в шепи, не снемаше поглед от археолога. Полковникът също следеше внимателно всяка негова дума. Аз вече предчувствах, че ни очакват интересни приключения и горях от нетърпение час по-скоро да продължим експедицията си.

— Ето, това е тайната на вашето откритие — завърши археологът. — Вие сте попаднали в един от тунелите на Цитаделата, за който ние само знаехме, че съществува, но досега не бяхме го открили.

Златко и Деян слушаха и мълчаха, пък и нямаше да проронят нито дума. Знаех си ги добре какви са. Когато сме сами, могат да те отрупат с въпроси, но сега се спотайваха и разчитаха единствено на мене. Ама и аз не знаех какво повече да питам. Старият археолог каза всичко, което му бе известно и което предполагаше.

— Сигурно ще искате да доведете докрай проучванията си? — наруши мълчанието археологът. И като размени бърз поглед с полковника, който му кимна леко, продължи: — И съвсем основателно. Заслугата за откритието е ваша и никой няма да ви спре, само че... — Той не се доизказа, сякаш нещо се колебаеше.

— Правилно — обади се полковникът и стана. — Но при условие, че ще вземат и мене. Какво ще кажеш, Златко, съгласни ли сте?

Златко се усмихна изненадан от неочакваното предложение и погледна към мене и Деян.

— Разбира се — с радост отговорих аз. — Заедно ще отидем. Ние ще ви заведем.

Строен и енергичен офицер, с руси, посребрени вече коси, с топли кафяви очи полковникът веднага завладя сърцата ни. Казваше се Миладинов, но ние се обръцахме към него само с „другарю

полковник“. Оказа се, че познава не само Златковия баща, но че е съученик и на татко, макар да бил по-голям от него с две-три години.

По-късно, когато написах докрай впечатленията си от преживяното, дадох поизмачканите тетрадки на полковника. Той прочете написаното за една вечер. Каза, че останал доволен. Само че на много места беше направил поправки с червен молив, та тетрадките ми заприличаха на голямо домашно, грижливо поправено от учител. Предаде ми и свои бележки и ме помоли, „ако ми влязат в работа“, да ги използвам. Така и направих, защото те допълваха моя разказ с подробности, които ние не знаехме. Следващата глава, а и още няколко по-нататък са писани от полковника. Той не е слагал заглавия и затова аз ги вмъквам там, където смятам, че им е мястото.

БЕЛЕЖКИ НА ПОЛКОВНИКА

Никога не съм очаквал, че задачата ще получи такъв обрат. Отиването ми в музея не беше случайно. Колкото и невероятно да изглежда, аз също се интересувах от това, което трите момчета само преди един ден бяха открили. Когато разбрах къде са попаднали, идеше ми да ги разцелувам. Сега вече мога да разкрия тайната, защото всичко свърши благополучно.

Цитаделата, за която им разказа археологът, е военен обект. Тя наистина е под земята. Поради това, че точното ѝ местонахождение и описанието ѝ са военна тайна, повече подробности няма да съобщавам. По-важни са събитията, които се разиграха около нея.

Преди известно време нашите радисти уловиха съмнителни радиосигнали. Не успели да проследят целия разговор. Отначало помислили, че това е дело на местни радиоловители, но към края на сеанса се усъмнили и когато решили да записват текста, вече било късно. Разговорът секнал. Може би тази неизяснена история щеше да приключи дотук, ако два дни по-късно един от подземните постове в Цитаделата не бе доложил, че е чул иззад стената някакъв шум. Извършихме проверка и решихме, че това е невъзможно. Войникът обаче беше сигурен, че не се е излъгал. Вероятно и тази случка щяхме да отменим без особено внимание, но след няколко дни друг войник заяви, че много ясно също дочул далечен подземен шум. Бдителността ни задължаваше да се заемем незабавно с тази загадъчна история. Какви са били тези шумове и откъде могат да дойдат? Да се промъкне чужд човек в помещението на Цитаделата, която се охраняваше най-строго от явни и секретни постове, е изключено. Тогава? Нямахте съмнение, че Цитаделата и онова, което се намираше в нея, представляват обект за враговете и за чуждото разузнаване. Но да се осмели някой да се доближи до нея е равносилно на безумие. И все пак, ако се е намерил такъв безумец?

И втората проверка не даде никакви резултати. След дълги размишления и анализи стигнахме до извода, че трябва да насочим

вниманието си върху онази част на Цитаделата, която е извън района на охраняваната военна зона. А това бяха тайните галерии, здраво зазидани откъм централната част и отдавна изоставени, които не се използваша за нищо. Както каза и археологът на музея, досега бяха известни само две галерии и той смяташе, че момчетата са открили друга, трета галерия. Входът ѝ откъм Цитаделата вероятно е бил срутен още през Освободителната война и никой не е могъл да я проучи и да разбере накъде води тя и къде е изходът ѝ.

Това бяха причините, които ме отведоха при стария историк и археолог. Разчитах на големите му познания по историята на Шумен и околностите. Той беше посветил целия си живот в проучвания на старините и особено на крепостното строителство. Имаше публикувани научни трудове и се надявах на неговата помощ. Но отговора на загадката дадоха трите момчета.

Естествено в първия момент не биваше да запознавам моите млади помощници с нашите тревоги и съмнения около подозрителните шумове. Трябваше да положа големи усилия да не се издам, че тяхното съобщение за човешките стъпки ме порази. Ако чужд човек е успял да се промъкне в галерията, много лесно ще му бъде да се добере до централната част на Цитаделата, където се съхраняваха най-секретните военни съоръжения и боеприпаси. Тревогата ми се засили. Налагаше се да ускоря проучванията. А не можех да изключа трите момчета от акцията. Та нали само те знаеха къде се намира дупката за галерията?

Докладвах на другаря генерал за обстановката. Той даде съгласието си да използвам момчетата като водачи, но ме предупреди да внимавам да не им се случи нещо неприятно. Нареди да взема още един от моите хора.

Реших незабавно да пристъпя към изпълнението на задачата. Вслушах се в съвета на моите млади помощници. Освен двете силни електрически фенерчета, изисках от склада на поделението два големи ветроупорни газови фенера и въжена стълба. Наближаваше пет часът следобед, когато потеглихме. Следващите събития са разказани добре от Максим, така се казва момчето от София, и нямам никакви бележки по тях, освен някои малки допълнения, които ще направя по-късно.

ОТНОВО ПОД ЗЕМЯТА

Мисля, че разбирате как се чувствахме, когато напуснахме музея. Из улиците не вървахме, а просто летяхме. Очакваха ни нови приключения и открития, но сега с нас щеше да бъде и полковник Миладинов и вече нямаше от какво да се страхуваме.

До щаба на поделението отидохме пеша. Сама да бяхте видели с каква гордост преминахме широкия портал! Вдигнали високо глави, крачехме като истински войници и сякаш часовият козирува не на другаря полковник, а на нас.

За първи път попадах в казармен район. Неведнъж съм се спирал край телената ограда на някое поделение и със завист съм гледал как войниците се обучават по плаца. Едни маршируват и отдават чест, други се упражняват с пушки и автомати, трети се провират под гъст бодлив тел. Особено интересно ми се виждаше хвърлянето на бомби срещу танк. Всъщност този танк беше направен от дърво и се движеше по тесни релси. Колко ли бомби са изсипали по него точните мерачи? Гледал съм отдалече и истинска стрелба с картечници и оръдия. Беше на голямата поляна в подножието на „Илчов баир“ до село Дивдядово. Ама нито съм влизал в истински танк, нито съм пипвал с пръст истинска пушка или автомат. А как ми се е искало поне веднъж да гръмна!

Когато влязохме в сградата на поделението, направи ми впечатление, че другарят полковник козирува на един войник с каска и пушка в ръка. Войникът стоеше мирно пред добре подреден кът. В голям стъклен шкаф беше поставено някакво знаме. Отстрани на знамето имаше две вази, направени от гилзи за оръдейни снаряди, пълни със свежи цветя.

Докато чакахме другаря полковник, който хлътна някъде за малко, ние разглеждахме окачените по стените табла, портрети и какви ли не интересни неща. Най-дълго се застояхме пред голяма витрина, в която имаше подредени различни видове оръжия: саби, ножове, пистолети, пушки, бинокли, ордени. Видях и една грамота, също като

тази, която е окачена в собата на дядови. Бащата на дядо е загинал в Балканската война.

Изведнъж Деян извика:

— Баща ти!

Приблжих до него и ахнах учуден. Наистина от едно табло на стената ме гледаше татко. С войнишко кепе, с праметнат през врата автомат. Кожухчето му беше без ръкави, брадясалото му лице — опръскано с кал. Но хубавата му широка усмивка и белите му зъби са същите, каквито са и сега. До неговата снимка бяха подредени и снимките на други войници — все млади и усмихнати като татко. Над тях беше окачен надпис: „Наши герои от Отечествената война“. Гледай го ти татко! Вярно, че е бил на фронта, много пъти ми е разказвал как са се сражавали в Югославия, в Унгария край река Драва, но никога не е споменавал, че е бил герой. Да си призная, почувствах се горд с такъв баща.

Не успяхме да разгледаме всичко, защото другарят полковник се върна и каза, че били готови за тръгване. Пред щаба чакаше една газка и ние се качихме в нея.

— Колата ще ни откара само до края на града, а после ще продължим пеша — обясни другарят полковник. — Не бива да привличаме вниманието на други хора.

В колата имаше и един мургав млад офицер, на когото полковник Миладинов ни представи като „нашите млади приятели“, а него нарече капитан Гочев. Той се ръкува с всеки от нас, като произнасяше кратко: Приятно ми е.

Бързо стигнахме края на града. Когато слязохме и тръгнахме пеша, сетих се за снимката на татко, но вместо да се поинтересувам за него и да узная кога са го обявили за герой, запитах другаря полковник защо козирува на войника в оня кът със знамето, а не обратното, както е редно.

— Добре си забелязал — усмихна се той. — Само че аз отдадох чест не на войника, а на знамето, пред което той стоеше на пост. Това е знамето на нашия полк и всеки, който мине край него, е длъжен да му отдава чест. То е много старо знаме, скъпа бойна светиня и има дълга и героична история. — И като помълча минута-две, запита: — Видя ли баща си?

Почувствах, че се изчервявам от неудобство, и само кимнах с глава.

— А знаеш ли неговите подвизи на фронта? — продължи той.

— Не.

— Ще ти разкажа някой път за тях...

Горях от желание да науча всичко за моя баща, но вече бяхме пристигнали.

Другарят полковник огледа внимателно местността. Слънцето пак клонеше над „Илчов баир“, но до залез имаше много време. Наоколо нямаше никакви хора.

— Влизаме всички, само ти ще останеш — обърна се полковникът към шофьора. — Няма да пускаш никого насам!

Войникът се изпъна и отвърна:

— Слушам, другарю полковник.

Другото беше лесно. Отместихме плочата, закачихме въжената стълба за железния клин, който бяхме забили преди, и един по един се спуснахме в подземиято. Пръв слезе другарят полковник, след него ние и последен капитан Гочев. Всеки от нас беше въоръжен с газов фенер или електрическо фенерче и в тунела стана светло.

— Сега внимавайте — продума тихо полковник Миладинов. — Никой да не говори и никой да не се отлъчва от групата. В каква посока вървахте тази сутрин?

Аз посочих мълчаливо с ръка.

— Добре, ще тръгнем пак натам — все така шепнешком каза той и заповяда: — След мене!

Запристъпвахме в колона по един. Бях щастлив, че вървах след полковника. Той носеше в ръка голям фенер.

Вървахме около десетина минути, без да открием нещо интересно. Колкото отивахме по-навътре, толкова тунелът ставаше по-оформен, по-солиден и по-широк. А може би така да ми се е сторило. Продължавахме да мълчим. На няколко пъти спирахме и полковник Миладинов разглеждаше нещо, но какво, не можахме да разберем. Излишно е да казвам, че сега не изпитвах никакъв страх. Сигурно

беше същото и с Деян и Златко. И как няма да съм спокоен, когато виждах дулото на пистолета, което се подаваше под куртката на полковника!

И докато си мислех, че нищо не може да ме изплаши, изведнъж се сепнах. Трудно ми е да опиша какво точно изпитах в първия момент, но истината е, че за миг останах като вцепенен. Усетих, че се бях долепил до другаря полковник, за да не падна.

На два-три разкрача от нас, вляво на тунела, където беше вадичката, имаше купчина човешки скелети. Че бяха човешки, се виждаше от черепите. Някои от тях бяха с разтворени челюсти, сякаш в последния миг на живота си са викали за помощ. И сега не мога да кажа колко бяха на брой. Може би пет, може би шест, не знам. Вероятно полковник Миладинов ги е преброил.

Полковникът пристъпи напред с високо вдигнат фенер. Последва го и капитан Гочев, но ние не помръднахме от местата си, а само гледахме с широко разтворени очи. Чувах ускореното дишане на Златко и Деян, които стояха зад мене, но никой не смееше да пророни нито дума.

Двамата офицери обиколиха отвсякъде купчината, навеждаха и отдалечаваха ветроупорните фенери, като си шепнеха нещо. Посъвзехме се и привлечени от любопитство, ние също се доближихме до тях. Сега вече се виждаше много добре. Скелетите ми се сториха повече сиви, отколкото бели. Два от тях бяха кръстосани, един беше проснат надлъж край вадичката, а останалите — разпилени безредно. Около тях имаше останки от почернели и сгърчени подметки с ръждясали налчета и цинти. Полковник Миладинов се пресягаше, опитваше се да вземе нещо, но то тутакси се разпадаше на прах, преди да го е откъснал от земята. После приклегна съвсем ниско, извади джобното си ножче, разтвори го и започна да рови сантиметър по сантиметър. Скоро ножчето закачи в нещо, той мушна пръсти и издърпа верига с две халки на нея.

— Белезници! — възкликна капитан Гочев.

— Да, да — отвърна замислен полковникът.

Капитанът също започна да рови с ръце. Ние стояхме зад тях и единственото, с което им оказвахме помощ, беше да им светим с фенерчетата.

Скоро на плочите до белезниците се натрупаха и други вещи. Имаше и две катарамии, парче навита в кръг тел, още едни белезници, копчета и разни други предмети, които не можеше да се разбере какви са — толкова бяха ръждясали, изгнили и обезформени.

Това мълчаливо подземно изследване продължи доста време.

Само преди десетина дни бях в Плиска и разглеждах разкопките на Некропола край Дворцовата църква. Гледах как бригадирите изравяха и почистваха внимателно скелетите и се радваха на всеки новооткрит гроб. Но тук беше друго, тук беше някак страшно.

Без да съм чул мнението на двамата офицери, вече се досещах, че загиналите в тунела са били сполетени от зла съдба. Иначе защо ще ги разхвърлят така безразборно, защо не са ги заровили и как въобще са попаднали в това изоставено подземие?

Полковник Миладинов се изправи и подаде нещо на капитана:

— Виж това.

— Часовник — отвърна веднага капитан Гочев.

Наистина в дланта на полковника лежеше топчест джобен часовник с капаци. И дядо имаше такъв, наричаха го „турски“. Навиваше се с малко ключе, но не работеше.

Капитан Гочев пое часовника, очисти полепналата по него пръст, после го потърка о панталона си и заключи кратко:

— Златен.

— Вярно — съгласи се полковник Миладинов, — иначе не би се запазил така. — Позамисли се и като се вгледа в капитана, запита: — Е, как ти се струва?

— Нищо не разбирам, другарю полковник. По всичко личи, че това са били войници.

— Да — кимна полковникът. — Но кои са тези нещастници, кои?...

— Ще се помъчим да ги издирим.

— Няма да е лесно.

— Но това е наш дълг...

— Безспорно — каза полковникът и като се замисли отново, някак унесено допълни: — Интересно каква ли драма се е разиграла тук?...

— Белезниците и телове подказват, че тези хора са били арестанти или затворници.

Полковникът потвърди с жест, че е така, но гласно запита:

— Откъде да започнем?

— Може би това ще ни подсказе — и капитан Гочев посочи с очи часовника.

Полковник Миладинов подаде фенера си на капитана и като обърна няколко пъти часовника в ръка, отвори единия му капак с джобното си ножче, което още държеше в лявата си ръка. Едва хвърлил поглед вътре, той тихо каза:

— Май е с надпис.

За съжаление, колкото и да протягахме вратове, не можехме да видим какво има в часовника. Капитанът повдигна и двата фенера почти до лицето на полковника, който явно не можеше да разчете надписа от вътрешната страна на капака. Той го доближи до очите си, като го накланяше наляво и надясно и изведнъж слабостта му лице се изопна. Едната му буза потрепваше, ръцете му леко трепереха.

Изтекоха минута, две, три, но той продължаваше да стои като вкаменен със затворени очи. После направи крачка назад, залепи гръб о стената, отпусна ръце и раменете му се стесниха като на момче.

Гледахме онемели, обхванати от тревожно недоумение. Капитан Гочев само успя да промълви:

— Какво ви стана, другарю полковник?

Когато най-после полковникът помръдна клепачи, в очите му сякаш имаше сълзи. Може би така ми се е сторило, но ясно помня, че очите му бяха влажни и лъщяха.

— Кажете какво ви е? — вече по-настойчиво запита капитанът.

Полковник Миладинов се насили да се усмихне, но тръсна глава, позамисли се и каза като на себе си:

— Нищо, нищо... — И след ново мълчание добави глухо: — Този часовник е на моя баща...

Тишината, която и без това тежеше в подземиято, като че зазвънтя. Сухо произнесените думи потънаха в двете глъбини на тунела. Ние дори не смеехме да дишаме, толкова невероятно прозвучаха те.

Пръв дойде на себе си капитанът.

— Но как така!? — потресен, запита той и едва сега отпусна ръце надолу. Двата фенера почти опряха до земята и лицата ни останаха в сянка.

— Не го помня — продължи полковникът. — Бил съм на една годинка, когато го взели войник. Заминал и вече не се върнал.

— Не знаехте ли нещо за него — къде е изчезнал, как е изчезнал?

— Абсолютно нищо — отвърна полковникът. — До село стигнали слухове, че войниците се разбунтували, но скоро бунтът бил потушен. Баща ми с още няколко свои другари изчезнал безследно и никой не можел да каже какво е станало и с него, и с другите.

— А часовникът?

— За него знам от дядо. Той го купил на татко, преди да отиде в казармата. За спомен. Тогава го и надписал.

— Просто да не повярваш! — възкликна капитанът. — А може би часовникът е попаднал тук по други пътища?

Полковник Миладинов поклати глава и с болка заговори:

— Не, всичко е съвсем ясно. Вероятно това са войниците, изчезнали след потушаването на бунта. Довели са ги тук и са ги разстреляли, както са били вързани. Белезниците и телът доказват, че е било така. Повече от петдесет години това подземие е прикривало едно жестоко престъпление, което сега ние трябва да изясним.

— Ще изоставим ли другото издирване?

— Не, разбира се. Ще изпълняваме и двете задачи, но за днес се налага да прекратим работата.

Полковникът се беше посъвзел малко, но гласът му още потръпваше несигурно. Едва сега той се обърна към нас, които мълчахме слисани, и каза пресилено шеговито:

— Е, приятели, и днес не ви провървя. Пак ще се върнете, без да сме научили нещо за подземиято.

— Нали открихме това! — отвърнах смутено аз, посочвайки към белезниците и другите предмети.

— Да, прав си — съгласи се полковникът. — Но... да тръгваме.

Когато излязохме навън, слънцето вече беше залязло, но небето още светлееше.

Войникът докладва, че двама непознати мъже се били запътили към него. Той лежал на тревата и те не го забелязали. Щом дочул стъпки и се изправил, те бързо се върнали назад. Сторило му се, че се били насочили към дупката. Не могъл да ги проследи, защото нямало как да напусне поста си. Нали беше оставен за охрана.

Полковникът прояви интерес към този факт, накара войника по-подробно да опише двамата мъже и да посочи откъде са се появили и накъде са заминали.

След като го изслуша, той дълго мълча, като явно обмисляше нещо. После се обърна към нас:

— Искате ли да подежурите малко наоколо, докато доведем часоци?

— Разбира се — без колебание отвърнахме ние.

— Скоро ще се върнем — добави полковникът. Даде ни още някои указания и тримата военни забързаха към мястото, където беше оставена колата.

БЕЛЕЖКИ НА ПОЛКОВНИКА

Всичко, описано дотук от Максим, беше почти така. Дори съм изненадан от неговата наблюдателност. Той вярно е доловил психическото състояние, в което бях изпаднал в оня момент. Никога не съм и предполагал, че едно спускане в старото подземие със свършено друга задача ще разбули загадката около трагичното изчезване на баща ми и неговите другари. Бях смутен и объркан. Колкото и да не желяех да се показвам слаб, не можех да прикрия болката си. Моите млади приятели ми съчувстваха от сърце и едва се сдържаха да не заплачат. Мислех, че ще съжаляват, загдето прекратихме очакваната с толкова интерес и голямо нетърпение експедиция, но се излъгах. Те разбраха, че съм много разстроен, и с готовност се отказаха от по-нататъшните изследвания. А наистина беше невъзможно да продължим по няколко причини.

Преди всичко исках незабавно да предупредя прокуратурата и следствените органи. Тук трябваше да дойдат специалисти, да огледат и изследват всичко най-внимателно. Само съдебномедицинската експертиза щеше да установи точното време и причината за гибелта на тези хора. Ние ровихме безразборно около костите, а това можеше да попречи на следствието. Да прескочим скелетите и да продължим напред също не биваше, пък и не можехме. Впечатлението от откритието беше толкова силно за мен, че едва ли бих намерил сили за това. Същото заяви за себе си и капитан Гочев.

Безпокоеше ме и нещо друго. Прецених, че щом утре в подземиято ще дойдат и други хора, те непременно ще го изследват от край до край. Това щеше да попречи на момчетата да присъстват на огледа и изследванията и следователно щеше да ги лиши от възможността да задоволят любопитството си и да изпитат задоволство от своето откритие. Но и аз имах сериозна причина да не допускам момчетата в галерията. На много места тя беше пропукана и всеки момент можеше да се срути, а това застрашаваше живота на всички.

Не исках да им съобщя, че те вече няма да могат да влязат в подземие то или пък ако влязат, то ще стане по-късно, след като приключим с всички проучвания и отстраним опасността от срутвания.

Когато излязохме навън и войникът докладва за двамата непознати, реших, че в никакъв случай не бива да оставяме входа без наблюдение. Тогава помолих момчетата да подежурят наоколо, докато отидем с колата до поделението и доведем часоци. Мислех, че по този начин ще удовлетвори отчасти желанието им да ни помогнат, и не се излъгах.

Те се съгласиха с готовност, но ако знаех какви ще бъдат последствията от това ми необмислено предложение, сигурно не бих го направил. Какво се беше случило, разказва най-добре Максим в следващите страници.

ДВАМАТА НЕПОЗНАТИ

Както ни нареди другарят полковник, така и направихме. Щом двамата офицери и войникът заминаха, ние не останахме до дупката, а се отдръпнахме встрани и залегнахме до един слог. Откровено казано, съвсем не очаквахме да се случи нещо и поведохме разговор около току-що преживяното под земята. Вълнуваше ни каква ли ще е тази история, колко ли му е мъчно на другаря полковник, как ще съобщи неприятната новина на майка си и на близките си...

— Те са се примирили отдавна — заключи Златко.

— И все пак майка му е живяла с някаква надежда, надявала се е — допълни Деян.

— Така е — казах аз. — Полковникът не помни баща си и му е по-леко. Но майка му сигурно няма да го откъсне от сърцето си, докато е жива.

Златко и Деян не ми възразиха и тъкмо се наках да им разкажа една история за загинал другар на татко през Отечествената война, Деян ме хвана за ръката:

— Шшт! Някой идва насам.

И тримата се прилепихме плътно до земята и вперихме погледи в посоката, в която Деян бе протегнал ръка. Наоколо беше съвсем тъмно, но небето над хоризонта все още светлееше и това ни позволи добре да различим двата човешки силуета. Идваха към нас.

— Сигурно са нашите хора — прошепна Златко.

— Не е пристигнала никаква кола — рече Деян.

— Сега ще разберем — казах аз. — Само да не ни усетят.

Притаихме дъх и зачакахме. Силуетите едрееха и нямаше съмнение, че се приближават.

— Ами ако отидат до входа? — прошепна в ухото ми Деян.

— Още по-добре!

— Защо?

— Нашите ще дойдат всеки момент и тогава ще разкрием кои са тия и какво търсят по това време тук.

— Сигурно са пак ония, за които разказа войникът.

Стиснах силно ръката на Деян да млъкне. Двамата мъже вече стигнаха до входа. Добре виждахме, че са цивилни, но само това. Нито лицата им разпознахме, нито подробности от облеклото им забелязвахме.

Изтекоха пет-шест минути в мълчаливо и напрегнато очакване. Не чувахме никакъв шум, нито говор. Непознатите явно се интересуваха от дупката за подземието, защото надничаха в нея, приклякаха, после я обиколиха няколко пъти и внезапно забързаха към града.

— Ами сега? — сепна се Деян.

— Колата още я няма — обади се Златко. — Ще ги изпуснем.

Аз мълчах и не знаех какво да правим. Наистина щяхме да ги изпуснем, а това можеше да се окаже фатално за бъдещите издирвания на военните. Не биваше да бездействаме и без колебание предложих:

— Да тръгваме след тях!

— Нали дежурим — каза Златко.

— Ще остане само един, а другите двама веднага подире им!

Говорех, но гледах да не изгубя от погледа си отдалечаващите се силуети.

— Кой ще остане? — запита Деян.

— Ако иска, Златко — без да се замислям, подхвърлих аз. Предпочитах да бъда с Деян. Той е по-пъргав, по-съобразителен и трудно може да се изплъзне нещо от очите му. И за да не дам възможност за повече предложения и спорове, допълних: — Няма нищо страшно. Нашите всеки миг ще се появят.

— Кой е казал, че се страхува! — обиди се Златко. — Само че и на мене ми се искаше...

— Знам — прекъснах го аз, — но тук не бива да остане без човек...

— Добре! Тръгвайте, че ще ги изпуснете.

Още не изрекъл последните думи, и ние полетяхме напред. Меката земя поглъщаше стъпките ни и ние успяхме съвсем скоро и незабелязано да настигнем двамата мъже. Щом се уверихме, че няма опасност да ги изгубим, намалихме ход и закрачихме поуспокоени.

— Трябва на всяка цена да ги разгледаме отблизо — шепнеше задъхан Деян.

— Това може да сторим едва в града, където има светлина.

А вече приближавахме крайните квартали и ясно виждахме лумналото от хилядите крушки сияние.

Щом навлязохме в първата улица, си отдъхнахме. Сега нямаше от какво да се безпокоим. Тук, в града, сред къщите и хората, не е както в пустото поле. Пък и едва ли ще ни обърнат внимание преследваните. Вървят си след тях случайно две момчета и толкова. Какво съмнително има?

Колкото се спускахме по към центъра, толкова по-напрегнато мислех как да направим така, че да ги огледаме внимателно.

— Виж какво — предложи Деян. — Ти продължавай да вървиш подире им, а аз ще се отбия в другата улица, ще изтичам и още на втората ще ги пресрещна.

— Ами ако те видят?

— Няма. Знам как да постъпя. Не съм глупак.

— Само да не забъркаш някоя каша.

— Гледай ти да не ги изпуснеш, а за мене не бери грижа.

Не отговорих нищо и го побутнах по гърба, с което му дадох да разбере, че съм съгласен с него.

В същия миг Деян кривна в лявата улица. Останал сам, почувствах известно смущение. Струваше ми се, че като бяхме двама, ми беше по-лесно. Сега сякаш не знаех как да вървя, къде да гледам и изобщо как да се държа, че да не привлека вниманието на непознатите, да не проваля преследването.

А те вървяха съвсем непринудено, говореха си нещо, което аз не чувах. Сметнах, че единственото полезно нещо в тези минути е да се постарая да ги разгледам добре, да запомня облеклото им. И струва ми се — успях.

Двамата бяха почти еднакви на ръст. Единият беше малко по-широк в раменете. Носеше сако от светлокафяво кадифе. Другият беше по риза, спусната над колана, и с панталони, наподобяващи дънки. Много ми е трудно да определям годините на по-възрастните, но като съдех по фигурите и по походката им, мисля, че бяха по на тридесет, тридесет и пет години. И това бе всичко, което можах да констатирам.

Вече приближавахме главната улица и тъкмо се чудех къде се губи Деян, той изскочи пред мене от един вход.

— Всичко е наред — каза зарадван той. — Така ги огледах, че сред цял митинг ще ги позная.

— Е, и какво?

— Да си кажа правичката, не ми приличат на българи.

— И таз добра! — възкликнах аз. — Че какви ще са?

— Не знам, ама така ми се струва...

— Ако съдиш само по облеклото им, заблуждаваш се — възразих аз. — Хора с вносни дрехи у нас колкото щещ.

— Абе, аз лицата им гледам — настояваше Деян. — Има нещо, което ми подсказва, че не се лъжа.

— Разговаряха ли?

— Съвсем тихо и нищо не чух.

Изкачихме стръмната улица до читалище „Добри Войников“. Скоро двамата непознати излязоха на осветения площад.

Погледнах към кулата на Градския народен съвет. Часът беше осем и половина. Площадът гъмжеше от народ и това улесняваше нашата задача. Щяхме по-незабелязано да вървим след непознатите. От друга страна, сред голямата блъсканица можехме и да се объркаме и да ги изгубим от погледа си.

Но не стана нужда да продължим преследването. Дватама непознати спряха, сякаш се поколебаха накъде да тръгнат, после свиха наляво и хлътнаха в ресторант „9 септември“ или както тук го наричаха „Девятката“. Ние се позавъртяхме пред входа, помъчихме се да надникнем през прозорците и да видим къде ще седнат, но плътните

завеси ни пречеха. Да влезем вътре, не смеехме. Малки сме и ще привлечем вниманието върху себе си. Но и не биваше да се отказваме от започнатата работа. Трябваше да предприемем нещо, затова предложих на Деян:

— Не е ли по-добре единият от нас да остане на пост тук, а другият да пребяга до поделението? Сигурно другарят полковник или капитанът са още там. Трябва да им съобщим.

Казах нарочно „да пребяга“ с надеждата, че щом става дума за бягане, Деян сам ще се предложи. Искаше ми се аз да продължа дебненето, което ме увличаше.

Деян се понамуси, но махна с ръка.

— Мисли му, ако ги изгубиш от очи. Аз ей сега ще изхвърча — и потъна в тълпата.

Предупреждението на Деян ме накара да бъда още по-бдителен. Отидох съвсем до края на тротоара, прилепих се до колоната между двата прозореца, която бе в сянка, но нито за миг не отмествах поглед от входа. А не ми беше лесно. В ресторанта непрекъснато влизаха и излизаха хора, понякога цели компании.

Измина четвърт час, а нито Деян се връщаше, нито двамата непознати се появяваха. „Сигурно са седнали и вечерят“ — успокоявах се аз, без да мърдам от мястото си. Часовникът на Градския съвет заби, но аз само изброих ударите наум, без да поглеждам нагоре. Стана девет часът. Започнах да се тревожа. Най-вече за дома. Сигурно баба обикаля из махалата и разпитва де кого срещне не са ли ме виждали. Нали изчезнахме още от сутринта и се веснахме на обяд, колкото да хапнем надве-натри, и пак изхвъркнахме. Как ли ще мърморят с дядо. Как ли ще се заканват, че ще се оплачат на татко и мама.

Докато си мислех, забил поглед във входа, Деян и полковник Миладинов изскочиха пред мене. Полковникът беше цивилен.

— Много се забавихте — упрекнах ги аз, но в същото време се и радвах.

— Да не си ги изгубил? — ококори очи Деян.

— Хайде, хайде — не без гордост отвърнах аз. — Тука са още.

— Добре — обади се полковникът и сложи ръка на рамото ми. — Тогава ето какво. Ти остани още малко на пост, а ние с Деян ще влезем да проверим.

Кимнах мълчаливо с глава, че съм съгласен. Е, позавидях на Деян, но правото беше на негова страна. Нали само той успя да види двамата непознати в лицата и по-добре можеше да ги разпознае сред останалите посетители на ресторанта.

След пет-шест минути двамата се върнаха. По лицата им познах, че нещо се е случило, и не се излъгах.

— Няма ги — каза кратко Деян.

— Не може да бъде! — отвърнах изплашено и усетих, че нещо притисна гърдите ми.

— Огледахме всички салони — каза Деян и повдигна рамене, което означаваше, че нищо не са открили.

— Нито за секунда не съм мърдал оттук и не съм свалял очи от вратата.

— Може, но това е положението, няма ги.

Чувствах се обиден, защото бях сигурен, че не съм направил каквато и да било грешка.

Полковникът вероятно разбра състоянието ми и подхвърли успокоително:

— Пък не е изключено да не сме ги забелязали, препълнено е. Да проверим сега с тебе.

Не можах да преценя в момента дали това предложение беше направено за по-внимателна повторна проверка, или за да се уверя лично, че наистина съм изпуснал преследваните.

За мое най-голямо огорчение, колкото и да оглеждах всяка маса, колкото и да се взирах поотделно във всеки човек, от двамата мъже нямаше и помен. Идваше ми да се разплача от мъка. Какво е станало, къде са изчезнали?... Бях готов да се закълна, че нямам никаква вина, но фактът си е факт.

Когато стигнахме последния салон и в него не открихме нищо, полковникът ме побутна леко.

— Върви след мене. — И заслиза по една малка стълбичка.

Последвах го, и ето че се озовахме на улицата, която води към поликлиниката.

— Разбра ли какво се е получило? — каза полковникът, щом стъпихме на тротоара.

Усмигнах се гузно, макар вече да ми беше леко: не можеха да ме обвиняват в небрежност.

— Влезли са хората, прекосили са всички салони и като не са намерили свободна маса, вместо да се връщат назад, са излезли от тази врата.

— Но ние не знаехме, че има втори вход, и то откъм тази улица — за оправдание отвърнах аз. — Иначе щяхме да...

— Естествено — прекъсна ме той. — Нямаме никаква вина. Но и това, което направихте, не е малко. Все пак разполагаме с доста подробни данни, за да ги познаем при повторна среща.

Върнахме се при Деян. Полковникът ни улови под ръка и ни поведе към градинката с паметника на Васил Коларов. Седнахме на една свободна пейка под гъстите кестени. Полковникът заговори приятелски:

— Ето какво искам да ви кажа. Това, което извършихте досега, е повече от похвално. Особено тазвечерната ви акция. Тя може да ни бъде много полезна в бъдещите издирвания. Но трябва да ви предупредя, че не е било изключено да ви сполети беда. Съгласете се, че ако тези двама мъже са някакви злосторници и ако бяха открили, че ги следите, особено когато сте били още извън града, можело е да ви се случи нещо лошо. Радостно е, че всичко мина благополучно. И още нещо. Преди малко разговарях със Златко, сега ще го споделя и с вас. Познавам добре бащите и семействата ви, познавам вече и вас. Не сте малки, за да не разберете колко важна и отговорна е задачата, която с общи усилия сме се нагърбили да разрешим. Започнахме да проучваме едно старинно укрепление, а ето че попаднахме на нещо още позагадъчно. Ще се наложи да търсим виновниците за тези беззаконни зверски убийства, ще се наложи да разберем какви са двамата непознати и каква цел преследват. Това ни задължава да пазим в пълна тайна всичко, което открихме и което занапред ще открием и научим. Вероятно ще се доберем до важни от военно и държавно естество подробности. Те трябва да се знаят само от хората, заети със следствието. И, разбира се, от вас, тъй като вие знаете доста неща, а ще узнаете и още.

Полковникът замълча за миг, сякаш се чудеше как да пристъпи към най-главното. А аз се досещах, че иска да ни предупреди да не се разбъбрим, да не започнем да тръбим наляво и надясно за нашите открития. И реших да го изпреваря:

— Другарю полковник, на никого нищо не сме казали, няма и да кажем. Сами си дадохме обещание да мълчим. Знаем какво е държавна и военна тайна.

— Не се съмнявам — прекъсна ме той. — Друга ми беше мисълта. Малко или много, ние и занапред ще работим заедно и тъй като аз съм член на окръжния щаб на операция „Българска слава“, исках да ви направя едно предложение. Посъветвайте се, обсъдете и утре ми съобщете няма ли да е по-добре да узаконим вашата тричленна групичка като специализирано звено. Ще му измислим и такова име, което да отговаря на възложената ви задача.

Полковникът замълча. Може би искаше да подразбере как ще реагираме, но предложението му ни се видя изненадващо и неясно и ние не проявихме никакъв интерес.

Той продължи:

— Известно ви е, че започна подготовката за честването на 1300-годишнината от създаването на българската държава. Шумен, Плиска, Преслав, Мадара ще бъдат център на величествено тържество. Ето една богата възможност да се проявите и да извършите нещо, което да бъде някакъв принос към изучаването на нашето славно и героично минало. Съгласни ли сте?

Не отговорих веднага. Казвам „не отговорих“, защото Деян изобщо нямаше да си отвори устата, преди да съм се обадил аз. Че знаех за операция „Българска слава“, знаех, но какво общо има тя с предложението на полковника? Вярно, в София не съм се включвал кой знае с какво в операцията, освен че участвах в една викторина по история в училище и в няколко екскурзии до забележителни места, но тук? Деян и Златко ми разказаха, че техният специализиран пионерски отряд се занимавал през годината с редица исторически въпроси и особено с издирването на материали от периода на духовното възраждане на град Шумен и борбата му за освобождение от османско робство. Трябва да призная, че научих крайно интересни подробности от тях: и за първото театрално представление в България, състояло се

на 15 август 1856 година, организирано от Сава Доброплодни, и за дейността на Добри Войников и Васил Друмев, на Панайот Волов и други възрожденци и революционери. Особено увлекателен беше разказът им за пребиваването на унгарските емигранти начело с Лайош Кошут през 1849–1850 година. Изобщо моите приятели вече бяха успели да ме запалят и аз бях готов да се включа в изучаването на богатото минало на Шумен. Но сега не разбирах защо полковникът е решил да ни възложи подобна задача. Дали не иска да ни отклони от участието в започнатата подземна експедиция?! Тази мисъл ме разтревожи и аз го запитах:

— А ще продължим ли да се занимаваме със сегашната работа в Цитаделата?

— Още отначало ви казах — отвърна полковникът, — че и занапред ще узнавате нови неща около тази история, което означава, че ще ви държим в течение на откритията. Но тя ще бъде приключена за ден-два и затова исках да насоча бъдещите ви проучвания в друга, по-увлекателна област.

— Това не е вярно — не се стърпях аз, но веднага прехапах устни. Стана ми неудобно от недоверието, което изразих.

— Кое? — изненада се полковник Миладинов.

— Че ще приключите за ден-два.

— Защо мислиш така?

— Защото отгук нататък ще почнете издирването на тези, които са влизали преди нас в подземията. А това няма да е така лесно.

Полковникът направи опит да се усмихне и като ме загледа в очите, отвърна:

— Прав си, но това вече е задължение на други органи и ние с вас нямаме право да се месим в тяхната работа.

Не исках да отстъпя и подхвърлих:

— А защо да не наречем нашето специализирано звено например „Зорки очи“ и да ни включите към групата, която ще води следствието.

Полковникът поразтърка чело и каза като на себе си:

— Това не е в моята власт, Максиме. Аз мога да ви свържа с поделението, да ви уредя среща с отличници по бойната и политическата подготовка или срещи с бивши фронтовици, за да запишете спомените им, да ви разреши да изучавате военното дело и военното оръжие, да се запознаете с хитростите на врага, да участвате

във военизирани игри и походи. Но това, което искате сега, не мога. То е извън моите възможности.

Полковникът беше искрен и аз се засрамах от дързостта си. Отвърнах примирено:

— Разбирам, другарю полковник. Ние тримата ще се посъветваме и ще ви се обадим допълнително. Може ли?

Полковник Миладинов сложи ръце на раменете ни и като ни притисна до себе си, каза развеселено:

— Как няма да съм съгласен, когато сам ви предложих всичко това. А сега да вървим, че е много късно. Ще си имате неприятности вкъщи.

БЕЛЕЖКИ НА ПОЛКОВНИКА

Като предложих на момчетата да образуват специализирана група, аз имах определена цел — временно да ги отстраним от операцията. Колкото и да ми беше съвестно, че ще ги лишим от толкова интересното и увлекателно за тях преживяване, налагаше се те да стоят по-настрана. Предстоеше опасен двубой с неизвестни вредители и момчетата не биваше да участват в него. Не можех да им кажа това направо, затова реших да прибягна до тази хитрост, да им възложа други задачи, които да ги увлекат, докато ние водим разследванията под земята. Но види се, не успях да ги измамя. Момчетата усетиха хитростта ми, но проявиха разбиране и накрая, макар и с нежелание, склониха.

Много по-късно осъзнах колко необмислено ги оставих онази вечер сами пред дупката. Бях силно разстроен и не помислих, че тяхното невинно дежурство можеше да ги изложи на опасности. Добре че всичко мина благополучно. Максим и Деян изпълниха блестящо ролята на разузнавачи и излязоха невредими от преследването. А колко полезна работа свършиха с откриването на двамата, ще разберем по-късно.

Сега искам да отбележа една подробност, която момчетата не знаят. Тя е важна брънка в развоя на бъдещите събития.

Щом открихме лобното място на баща ми и другарите му, сметнах, че ще е по-правилно да продължим издирването на другия ден заедно със специалисти. Неочакваната поява на двамата непознати в този район обаче ме разтревожи. Дали утре нямаше да бъде късно? Посъветвах се с капитан Гочев и единодушно решихме още същата нощ да се върнем отново в тунела. Това, че поставихме часови пред дупката, не ни успокояваше, не ни гарантираше с нищо, че в подземията няма да влезе някой. И момчетата, а и ние с капитан Гочев, видяхме много добре пресните следи от човешки стъпки. Ясно беше, че там са идвали съвсем скоро и други хора. Те не са влезли през отвора, който момчетата случайно бяха открили. Следователно този,

който е бил преди нас в подземието, се е промъкнал през друго място и може винаги да се движи спокойно из него. Трябваше да се бърза.

След като се разделихме с Максим и Деян, отидох веднага в щаба на поделението, където ме чакаше капитан Гочев и още двама старши лейтенанти. Свалих цивилния костюм и облякох униформата. Накарах старши лейтенантите да вземат по един автомат. И четиримата имахме силни електрически фенерчета, но не се отказахме и от двата огнеупорни фенера. Друго за сега не ни трябваше.

Наближаваше полунощ, когато се озовахме в подземието. За да не губим време, предварително решихме да се разделим на две групи. Капитан Гочев с единия старши лейтенант да тръгне по обратната страна на тунела, а аз с другия да продължа по днешния маршрут. По този начин ще можем да разберем откъде започва тунелът и къде свършва. Така и направихме. Предупредихме старши лейтенантите, че трябва да се пази пълна тишина и за всеки случай да имат бойна готовност, а ние с капитан Гочев си поставихме между другото и задачата да проследим внимателно чуждите следи, като се стремим да не стъпваме по тях и по възможност да не оставяме свои следи. Това можеше лесно да се осъществи, като вървим по вадичката.

Скоро стигнахме мястото със скелетите, но този път ги отминахме. Старши лейтенантът, който ме придружаваше, остана озадачен и беше готов да заговори, но аз му направих знак, че после ще му обясня, и продължихме нататък. Промяна в обстановката нямаше.

След около минута бавен ход трябваше да спрем. Примитивно изграденият тунел свърши. По-право стигнахме до задънена улица. Галерията беше срутена, но имаше малка пролука, през която се провряхме, извървахме още няколко метра и пред нас се изправи плътно иззидана каменна стена. Досетих се, че сме стигнали до централната част на Цитаделата. Зад стената вероятно се намираше военният склад с боеприпасите. Вече започнах да си обяснявам откъде са дошли загадъчните шумове, чути от войниците, които стояха на пост в Цитаделата. Но защо тези, които са идвали тук, са проявили непредпазливост? Вероятно не са знаели, че складовете се охраняват и отвътре. А че е имало чужди хора, беше съвсем ясно. Следите от стъпки, които проучвах през целия път, водеха до самата стена. Предупредих старши лейтенанта да стои на едно място, а аз

внимателно огледах земята наоколо педя по педя. Стъпките бяха толкова много, че трудно се различаваха една от друга. Но независимо от това с увереност установих стъпки от две различни обувки. Следователно тези, които са идвали, са били най-малко двама. До един паднал встрани камък имаше много угарки от цигари с филтър, но не намерих нито една кибритена клечка.

Картината беше съвсем ясна. Неизвестните посетители на подземие то са стигнали дотук и при невъзможността да продължат са спрели, седнали са на камъка и са пушили дълго, обмисляйки какво да предприемат. И пред мене пак изникна тревожният въпрос: кои са били тези хора? Какво са търсили тук? Мисълта, че са стояли само през една стена от погребите, че са могли да извършат непоправимо вредителство, ме изплаши. Огледах отново обстановката и след като не открих нищо друго, дадох знак на старши лейтенанта да се връщаме обратно. Преди това обаче ми хрумна да извърша една проверка, резултата от която щях да науча утре. С малко камъче чукнах леко няколко пъти по стената. За по-сигурно повторих опита и тръгнахме.

Бяхме се уговорили с капитан Гочев да се срещнем при нашия вход, но тях още ги нямаше. Докато чакахме, помъчих се да сложа в ред събитията през този ден.

Не е изминало още половин денонощие от момента, в който се срещнахме с момчетата в музея, а научих и преживях толкова много неща. Не чувствах физическа умора, но и не бях в състояние да осмисля, да проумея всичко. Понякога забравях, че само преди шест часа бях открил лобното място на баща си, съзнанието ми бе обзето изцяло от тревожната мисъл за настоящето. Шумовете под земята и неизвестните посетители, радиосигналите, снощната случка с двамата непознати — всичко това ме накара да вярвам, че над Цитаделата, над боеприпасите и военните съоръжения е надвиснала опасност. Колкото и да ми се искаше това да не е истина, фактите бяха налице и нямаше основание за каквото и да било колебание. Трябваше да се действа бързо и обмислено.

Откъм дъното на галерията се появи слаба светлина. Пристигнаше капитан Гочев.

— Казвай! — посрещнах го аз нетърпеливо.

— Открихме изхода — тихо отвърна той — на не повече от двеста-триста метра оттук. Галерията е прекъсната от отдавнашно

срутване, потънала е в буренаци и коприва. Вероятно е продължавала нататък, но за сега там е единственото място, откъдето може да се влиза и да се излиза.

— Друго?

— Открихме и следите на лалугера, който момчетата са гонили. Излязъл е оттам. Инстинктът му го е повел по най-късия път към външния свят.

Разказах накратко за резултата от нашето проучване. Щом чу за угарките, капитан Гочев възкликна.

— Но и ние намерихме няколко фаса и ето това — и като бръкна в джоба си, извади нещо дребно, увито в носна кърпичка, и ми го подаде. — Беше хвърлено до изхода, но отвътре — добави капитанът.

Разгънах внимателно кърпичката върху дланта си. Показа се пакетче от цигари с чуждестранен етикет. Увих го внимателно така, че да не оставям отпечатащи от пръстите си, и запитах капитан Гочев дали са излизали навън.

— Не! — отвърна той. — Страхувах се да не ни издаде светлината. Пълният оглед трябва да стане през деня.

Като обсъдихме какво да предприемем, стигнахме до извода, че за сега нямаме повече работа тук.

Към два часа след полунощ напуснахме подземие.

НЕОЧАКВАН ГОСТ

Не за първи път се връщах късно, но тази вечер прекалих и за да избягна неприятните разпавии вкъщи, реших да кажа, че съм бил с Деян и Златко от осем до десет часа на кино. Намерили сме билети и не сме имали време да се обадим.

Но не стана нужда да давам обяснение. Отдалече видях, че у дома свети навсякъде. Помислих, че паниката заради мене е настъпила, и открянах предпазливо пътната врата. От пръв поглед зърнах дядо и още един мъж, седнали край масата под асмата пред лятната кухня. Запътих се по-смело и щом приближих, ахнах от изненада.

— Чичо Герасимов! — хвърлих се към него аз.

Чичо Герасимов ме прегърна, потупа ме по гърба, после ме отдалечи, като ме държеше за раменете и побърза да ме похвали, че съм пораснал и възмъжал. Много ме зарадва неговото посещение.

— Отивам във Варна и реших да се отбия и да те видя — обясни чичо Герасимов. — Много поздрави от майка ти и от баща ти. Те скоро ще минат да те вземат. Нали ще ходите на море.

Седнахме край масата. Баба излезе от кухнята и щом ме видя, заохка престорено сърдито.

— Къде скиташ бре? Ще те науча аз тебе, нека само да дойдат вашите.

Смотолевих предварително измислената лъжа и ми се размина.

Докато си пиеха ракията с дядо, чичо Герасимов ми събщи някои новини от квартала в София и ме запита как я карам тук. Разказах му накратко къде съм ходил, какво съм видял и особено за старините, които ме привличат най-много. Той прояви интерес към някои от тях и пожела да ги види. Внезапно почувствах желание да му разкажа за нашите последни открития и приключения. Чичо Герасимов беше единственият човек, на когото бих ги поверил без страх и с чиста съвест. Но дадената честна пионерска дума пред другарите ми и най-вече пред полковник Миладинов ме възпря.

След като се навечеряхме, чичо Герасимов пожела да си легне, бил изморен от дългия път. Но ме предупреди, че утре трябва да бъда на негово разположение през целия ден.

— Ще ми бъдеш нещо като екскурзовод и ще ми покажеш всички забележителности на Шумен.

— Но нали си бил цели две години тук! — учудих се аз.

— Вярно е — усмихна се той, — само че ги прекарах в затвора.

— И не си излизал из града?

— От гарата в затвора и след две години обратно на гарата.

— И таз добра! Пък аз да не знам!

— Не е ставало дума досега. Но има време, ще ти разкажа. А сега, лека нощ.

Не мигнах до късно през нощта. Отначало мисълта ми се въртеше около приятното гостуване на чичо Герасимов. Малко е да кажа, че обичах този човек. Макар и позастарял, той беше мил и жизнерадостен. Висок, със закръглено червендалесто лице и бяла като памук коса. Вървеше бавно, с изправено тяло и поздравяваше, като кимаше леко с глава. От всички мои връстници в квартала той се държеше с мене най-приятелски, като с равен. Винаги при среща се спираше, ръкуваше се и ме питаше как съм, как върви училището, как са нашите. Често ме канеше у тях и сам ми предлагаше различни книги от голямата си библиотека. Оплакваше се, че има болно сърце. Не му вярвах, може ли човек с болно сърце да бъде толкова весел и жизнерадостен? Живееше чичо Герасимов само с жена си, която също не беше добре със здравето и рядко излизаше навън. Нямаха деца. От татко знаех, че чичо Герасимов е взел активно участие в студентските борби преди Девети септември. После за няколко години емигрирал в чужбина. Когато се върнал, го арестували и го пратили в затвора, откъдето излязъл един ден преди Девети септември. Едва в края на Отечествената война се оженил. Може би защото нямаше деца, обичаше всички момчета от квартала и най-много мене. Утре щях да го разведа из града и се радвах, че ще му се отплатя заради вниманието, с което винаги ме е обграждал.

Постепенно пред очите ми се появиха картини от днешните преживелици. Толкова много бяха те, че не смогвах да ги подредя по важност. И все пак най-силно изпъкваша преследването на непознатите и разговорът ни с другаря полковник тази вечер. Вероятно с тези

мисли съм заспал. На сутринта баба каза, че цяла нощ съм се мятал в леглото.

НА ДРУГИЯ ДЕН

Усетих как някой рови лекичко с пръсти в косата ми.

— Добър екскурзовод съм си избрал — смееше се чичо Герасимов, надвесен над мене. — Хайде, сънливко, обяд стана.

Скочих пъргаво и погледнах през прозореца. Съвсем не беше обяд. Слънцето току-що беше изгряло, а и глухият камбанен звън от кварталната църква показваше, че е седем часът.

— Какъв план ще ми предложиш? — запита чичо Герасимов, когато седнахме да закусваме.

— Не знам — повдигнах рамене аз.

— Направи си сметката така, че до обяд да разгледаме забележителностите на града, а следобед да отскочим до Мадара и Плиска.

Всичко това беше играчка за мене. Но какво да правя със Златко и Деян? Залисан с госта, забравих за тях, а днес трябваше да се срещнем и да дадем отговор на другаря полковник.

Забелязал, че нещо съм се замислил, чичо Герасимов запита:

— Да не съм ти объркал някакви планове, а?

— А, не — бързо отвърнах аз.

— Тогава да вървим — предложи той и стана.

— Ходите къде ходите, на обяд да сте тук — занарежда баба подпре ни.

Чичо Герасимов само повдигна ръка, което означаваше, че ще сме точни, и потеглихме. Още не стъпили на улицата, насреща ни изскочиха Деян и Златко.

Чуден човек е чичо Герасимов. Нищо не можеш да скриеш от него. Щом ги видя, той се обърна към мене.

— Твои приятели ли са?

Кимнах с глава и докато се сетя какво да кажа, той сам протегна ръка.

— Да се запознаем, а?

Ама запознаване беше! Деян и Златко се засрашиха, объркаха се и така се ръкуваха, че имената си дори забравиха да кажат. Както и да е. По-важното е, че двамата се присъединиха към нас и всички тръгнахме да обикаляме града.

— Откъде ще започнем? — запита чичо Герасимов.

Обясних накратко на приятелите си какво има да вършим за днес и Деян побърза да предложи, че е най-добре да се качим първо до „Кьошкете“ и Шуменската крепост.

— И без това музеите са още затворени — заключи той.

Предложението му беше разумно и ние се съгласихме с него. В това време чичо Герасимов замаха с ръка и до нас изскърцаха спирачките на едно такси.

— Щом си водач, ще седнеш отпред — обърна се към мене чичо Герасимов и отвори предната врата.

Почувствах се поласкан, не чаках втора покана и се настаних важно-важно до шофьора.

Докато пътувахме, показвахме на чичо Герасимов и входа за парка „Кьошкете“ с колоните и красивия фонтан, и сенчестите алеи с вековни дървета и чимширени храсти отстрани, и бирената фабрика, в която се произвеждаме прочутото шуменско пиво, и красивите хижи, вили, почивни станции и ресторанти, пръснати из гората. Така неусетно се изкачихме на Шуменското плато... Когато слязохме от колата, чичо Герасимов се огледа и възкликни:

— Е, много е хубаво тук, дявол да го вземе!

Картината, която се разкриваше пред нас, беше наистина прекрасна. Виждаха се близките възвишения на „Илчов баир“, а в подножието му се простираше градът. По-нататък продължаваше Камчийската долина, а зад нея синееха очертаванията на Стара планина.

В източната част на Шуменското плато се издига скалист рид. От север и югозапад склоновете му са стръмни и отвесни. Достъпът към платото е от запад. Най-източната част се извишава като пресечен конус. Това място се нарича „Хисарлък“. Там се намира Шуменската крепост.

Разкритите до сега стени и постройки показват, че някога крепостта е била внушителна. Разкопките продължаваха и сега. Бригадири и работници вече шареха по различните обекти. Когато стигнахме до входа на вътрешната, вече напълно разкрита крепост, от

една палатка изскочи някаква дребна жена и се запъти към нас. Щом ни забеляза, тя поспря, вгледа се в чичо Герасимов и ахна:

— Любо, ти ли си?

— Всичко друго съм очаквал, но не и такава среща! — зарадва се чичо Герасимов, като пристъпи бързо напред и прегърна жената през раменете.

— Боже господи, да вярвам ли на очите си! След толкова години! — развълнувано говореше тя. — Как попадна насам?

— Екскурзиант съм — отвърна чичо Герасимов. — А ти какво правиш тук?

— Повече от двадесет години се ровя из разни старини и развалини. Разчитам историята. Професия!

Ние седяхме изправени настрани и гледахме тази неочаквана и сърдечна среща. Чудни хора са това възрастните. И с татко е така. Където и да сме обикаляли из страната, той все ще намери познати, приятели, бивши колеги, съученици, сънаборници и какви ли не. Дали и с нас ще бъде същото, когато станем на техните години?

Най-после чичо Герасимов ни повика с ръка:

— Запознайте се с другарката. Тя е археолог, научен сътрудник и ръководител на разкопките.

Ръкувахме се смутено.

— А това са мои приятели и доброволни екскурзоводи — представи ни чичо Герасимов. — Страстни почитатели на историята и археологията.

— Щом е така, с удоволствие лично аз ще ви разведа из крепостта — усмихна се приветливо археоложката. — Но при условие — и тя вдигна предупредително пръст, — че ще запазите в тайна това, което ще чуете от мене.

— Нямаме нищо против — отвърна чичо Герасимов, — но толкова ли е секретно?

— Разбира се, че не е — прихна развеселена археоложката. — Но като на добри приятели ще ви кажа нещо повече от това, което разказваме на другите посетители. Знаеш — обърна се тя към чичо Герасимов, — подготвям научен труд с нови материали и съобщения и не ми се иска да вдигаме предварителен шум. Пък и не всичко е проучено напълно и може да допусна някоя грешка. Едно е да предполагаш, друго е да го докажеш обосновано.

— Разбирам, разбирам — успокои я чичо Герасимов, прегръщайки я дружески през раменете. Тя изглеждаше съвсем малка пред едрата му и внушителна фигура.

— Откритите досега крепости и съоръжения говорят — започна пътем разказа си археоложката, — че Шуменската крепост е служела последователно на траки, римляни, византийци, българи и турци — поробители. Нещо повече, крепостта е била голям град-крепост, с добре развит културен и икономически живот. За това се съди от четирите църкви, строени една върху друга, от гъстите жилищни и производствени комплекси в Цитаделата на крепостта, от многобройните керамични фрагменти, сечива, оръжия, накити.

Археоложката ни развеждаше из крепостта, спираше се тук и там и продължаваше да говори:

— Работим от няколко години, но едва това лято попаднахме на интересни крепостни съоръжения. Този месец бе открита още една кръгла бойна кула на крепостната стена, строени през Първата българска държава. Кулата, както виждате, е добре запазена, с височина на стената около шест метра. По градежа си тя прилича на монументалните кули в Плиска и Велики Преслав. В най-скоро време крепостната стена, зидовете на която са запазени на места до 10 метра, ще се свърже с откритите досега части и тогава ще имаме пълна представа за формата и размерите на крепостта.

Ние слушахме, като местехме възхитените си погледи от обект на обект.

— В големия жилищен комплекс открихме сграда с обширни помещения. Сградите са разделени с тесни улици, пресечени с улични канали. Между откритите материали най-голям интерес представляват трите сребърни позлатени съда с различна форма. Това беше голямата радост за всички ни и най-вече за мене — не без гордост каза археоложката. — На едни от съдовете открихме български надписи на кирилица.

— Ще ни ги покажете, нали? — прекъсна я чичо Герасимов.

— С удоволствие, но сега е невъзможно. Изпратихме ги във Варна.

— Жалко — кимна разочарован той.

— Наистина и аз съжалявам — отвърна археоложката. — А преди няколко дни постигнахме нов успех. Съвсем неочаквано

бригадирите попаднаха на златно съкровище от 52 монети, сечени от 6 до 14 век включително. Открихме още две златни монети. Това потвърждава здравата връзка на града с византийските градове и богатия търговски обмен, съществувал в продължение на много векове.

Когато се върнахме пред палатката, откъдето беше излязла археоложката, аз пошушнах незабелязано на чичо Герасимов да я помоли да ни покаже монетите. Той сякаш само това беше чакал:

— Да беше ни показала поне златните монети, а?

— Ох, и това не мога — с искрено съжаление отвърна тя. — Свалихме ги в града. Опасно е да ги държим тук. Не забравяйте, че освен честните хора като вас около разкопките се врат разни подозрителни типове, търсачи на старинни предмети. Ето и завчера двама непознати са се помъчили да подмамят един бригадир, разпитвали го за това-онова и най-вече за откритото златно съкровище и монетите.

Наострих уши и за миг разменихме бързи погледи с Деян и Златко. Може би сме по следите на нашите тайнствени непознати? Разбира се, нито чичо Герасимов, нито археоложката забелязаха това. Те вече се сбогуваха и размениха адресите си. Когато напускахме крепостта, не се стърпах и запитах:

— А как са изглеждали двамата непознати?

Археоложката сякаш не разбра за какво става дума и ме загледа въпросително.

— Тия, които са разпитали бригадира — поясних аз.

— Не зная — завъртя глава тя. — Защо?

Преглътнах от неудобство, но дето се вика, ща не ща, трябваше да изплюя камъчето, макар и малко хитро:

— И нас завчера двама непознати ни разпитваха това-онова.

— Момент — прекъсна ме археоложката и се обърна към бригадирите, работещи в близкия изкоп. — Извикайте Руслан при мене.

След малко към нас пристъпи висок черноок младеж по къси гащета и гол до кръста.

— Я кажи как изглеждаха тия, дето те разпитваха за съкровището и монетите?

Тръпнехме от любопитство. Деян не се стърпя:

— Единият не беше ли с кадифено сако, а другият с дънки и извадена риза? — запита той, а черните му очи грееха от възбуда.

— Точно така — отвърна веднага бригадирът и ни загледа с недоумение.

— Същите са! — възкликнахме в един глас ние.

— Каква е тази криминална история? — не без учудване избоботи чичо Герасимов.

— Аз нали ви казах, такива при нас колкото щеш — допълни археоложката.

Сбогувахме се още веднъж и тръгнахме. Бяхме закъснели и затова казах на задрямалия в колата шофьор да спре направо пред Томбул джамия. За съжаление този ден тя беше затворена и трябваше да я разгледаме само отвън.

— Наближава обяд — каза чичо Герасимов, като погледна часовника си. — Няма да успеем да разгледаме навсякъде, затова предлагам да отидем само в затвора.

— Кой затвор? — запита шофьорът на таксито, който се разхождаше този път с нас.

— Старият — отвърна чичо Герасимов.

— Но той е разрушен отдавна — отвърна шофьорът.

— Как така?! — учуди се чичо Герасимов, позамисли се и каза: — Все пак закарайте ни дотам.

Скоро се озовахме пред портала на военното училище. Чичо Герасимов ни каза да почакаме в колата, а самият той отиде до курсанта, който се разхождаше с пушка през рамо пред входната врата. В това време от дежурната стая излезе друг курсант с червена лента на лявата ръка, козирува и застана срещу чичо Герасимов. Двамата разговаряха нещо, но какво, не се чуваше. После курсантът влезе отново в дежурната, а чичо Герасимов дойде при нас.

— Ще трябва да почакаме малко — рече той. — През това време нека някой от вас изтича до цветарския магазин и да купи цветя — и подаде петлева банка.

— По-добре да отидем с колата — предложи шофьорът.

— Добре — съгласи се чичо Герасимов и потеглихме.

Върнахме се скоро с огромен букет от яркочервени карамфили. Чичо Герасимов ни чакаше заедно с един едър като него полковник.

По-късно научихме, че това е заместник-началникът на военното училище, който също бил политически затворник.

Чичо Герасимов пое букета и всички заедно тръгнахме, водени от полковника.

Щом прекрачихме портала, погледът ни бе привлечен от красива нова сграда.

Полковникът ни покани да се отбием в партерния етаж. Влязохме в модерна кафе-сладкарница с тапицирани столове, венецианска мозайка, с дълъг около десет метра бар с високи столчета.

— Къде бяха някогашните войнишки лавки, къде е това модерно заведение с тази уютна обстановка! — възкликна чичо Герасимов.

— Тук стават свижданията на курсантите с родителите и близките — обясни полковникът, — тук идват и офицерите със семействата си. Да се почерпим, а?

— Нямаме време — отвърна чичо Герасимов.

— Щом бързате — със съжаление каза полковникът и излязохме.

Вървахме из прекрасен парк с асфалтирани алеи, с много зеленина, с кестени и брези, с люлякови храсти и разни декоративни растения. Огромен розариум изпълваше с аромат и красота двора на училището.

Имах чувството, че сме попаднали не в казармен район, а в някое курортно място. Минахме през една алея, от двете страни на която бяха подредени снимките на курсантите първенци.

После пресякохме музейния оръжеен парк. Тук имаше най-различни видове оръдия от Освободителната война до наши дни, но ги отминахме, без да спираме. Чичо Герасимов бързаше, а мене така ми се искаше да разгледаме всяко оръдие поотделно.

В северния край на двора, близо до лятното амфитеатрално кино, стигнахме до четвъртит и много висок обелиск от бял камък, ограден с железни вериги, окачени по забити в земята снаряди.

— Ето, тук някога се намирал прочутият Шуменски затвор — завъртя ръка около себе си полковникът. — В памет на лежалите в него революционери през турското робство и на борците срещу капитализма и фашизма ние построихме този скромен паметник. Тук са лежали Георги Сава Раковски, Панайот Волов, Петър Енчев, Тодор Джебаров, Спиридон Панев, тук бе затворена и обесена първата жена комунистка в България — Мара Тасева. Тук са обесени още и Димитър

Милчев, Димитър Бурков, Цаню Колев, Иван Хараланов и редица борци за народна свобода, а други като Владо Тричков, Дечко Дечев, Еню Марковски, Малчо Малчев и още много прекараха години наред зад каменните му стени. Когато ме хвърлиха тук във влажната килия, бях едва шестнадесетгодишен. Фашистите се страхуваха и от децата.

Застанахме като по команда мирно със сведени глави. Чичо Герасимов постави букета от карамфили пред обелиска, изправи се и отпусна ръце. Устните му потръпваха от вълнение.

На тръгване чичо Герасимов се обади, сякаш за да наруши тягостното мълчание.

— Чудесно военно градче! Не казарма, а санаториум! Ако бях на вашите години, бих дошъл тук и бих посветил живота си на военното дело.

Златко ме стрелна с поглед, който ясно говореше: „Видиш ли, че не съм сгрешил, като реших да ставам офицер!“.

Тъкмо когато се качвахме в колата, до нас спря една газка и от нея изскочи полковник Миладинов. Той ни видя и ахна учуден:

— Какво правите тук?

Ние — Златко, Деян и аз — изтичахме при него. Аз му обясних с няколко думи защо сме тук.

— Добре, добре — каза той, подръпна ни малко настрани и зашепна заговорнически: — Историята с подземие то се усложнява. За вас за сега имам едно спешно поръчение. В най-кратък срок трябва да научите каквото и да било за така наречените „шуменски бунтари“. Идете в библиотеката, в старото Андрейково училище, където е изложбата на революционното движение в окръга, разпитайте по-възрастни хора и се постарайте да узнаете колкото е възможно повече подробности за войнишкия бунт. Ясна ли ви е задачата?

— Ясна, другарю полковник — в един глас отговорихме ние.

— Среща утре в деветнадесет часа в градинката пред Градския съвет.

— А ако ни потрѣбват по-рано? — запитах аз.

— Търсете по телефона в поделението. Няма ли ме, съобщете на дежурния офицер. Парола: „Обаждат се шуменските бунтари!“ — и ще кажете каквото трябва. А сега вървете, че ви чакат.

Досетих се за двамата непознати и разказах на полковник Миладинов как те идвали в крепостта, как се интересували за златното съкровище. Полковникът каза, че това сведение е много важно, и се отдалечи.

— Абе какво става с вас — посрещна ни чичо Герасимов, — какви са тези тайнствени заговори?

А сега де, какво да му отговорим! Знаех си, че аз трябва да поема всичко върху себе си. И сам се изненадах, когато му обясних съвсем убедително:

— Участваме в операция „Българска слава“ и другарят полковник ни даде някои указания.

— Е, това си е ваша работа — отвърна чичо Герасимов. — Да се връщаме да обядваме, а?

Бях доволен, че успях да отклоня неудобното обяснение. Но така или иначе било съдено още същия ден чичо Герасимов да вземе

активно участие в нашето съзаклятничество.

СРЕЩА В СВЕТИЛИЩЕТО НА НИМФИТЕ

Следобед разгледахме Плиска, а после и Мадара. Горещината беше непоносима. Желанието ми да бъда екскурзовод на чичо Герасимов понамаля след разговора с полковник Миладинов. Искаше ми се час по-скоро да се освободя и да започна работа по новата задача, но ме блазнеше и желанието да блесна със знанията си по историята на първата българска столица. Естествено, чичо Герасимов не беше осведомен в тази област по-малко от мене, но едно е да си го чел от книга, друго е да го видиш с очите си на място. А аз вече бях идвал няколко пъти тук.

По това време в Плиска се разкопаваха откритите саркофази. Докато ги разгледаме, докато обиколим дворцовия комплекс, докато се прехвърлим на Мадарските крепости, слънцето слезе на хоризонта.

Решихме да посетим само Голямата пещера и с това да приключим обиколката. Тя се намира вляво от Мадарския конник, там, където отвесната каменна стена се чупи в прав ъгъл. Представлява огромен скален навес. Известна е още и под името Светилището на нимфите. Когато човек застане под величествения ѝ купол, има чувството, че се намира в друг свят. Тук и говорът, и най-тихият шепот, и всеки шум, дори и хилядите капки, които се стичат по обраслата с мъх и здравец скала, се превръщат в своеобразна музика.

До Голямата пещера се отива по тясна пътечка, която се провира между скали и вековни дървета, оплетени от върховете до земята с повет и бръшлян. Същински тропически лиани.

Вече излизахме от първата площадка през тъмния вход на Малката пещера, когато Деян, който водеше колоната, се сепна и рязко направи знак да спрем.

— Какво има? — запитах аз и го приближих.

— Чакайте, чакайте! — шепнеше припряно той и приведен, тръгна напред.

Последвах го и още щом погледнах към пещерата, разбрах на какво се дължи тревогата му. На около двадесетина метра от нас стояха

двамата непознати мъже.

— Предупреди другите да не идват! — прошепна бързо Деян.

Не чаках втора покана и се стрелнах в хрусталака. Пресрещнах чичо Герасимов и Златко на първия завой и замахвах мълчаливо с ръце.

— Стойте тук! — казах тихо аз.

— Какво ста... — започна чичо Герасимов, но аз направих такава гримаса и така отчаяно го прекъснах с пръст на устата, че той ме загледа сликсан.

— Моля ти се, чичо Герасимов, не говори. После ще ти обясня — и като се обърнах към Златко, прошепнах: — Снощните мъже са тук.

Той се ококори. Чичо Герасимов пак понечи да попита нещо, но аз за втори път го предупредих да мълчи:

— Постойте малко тук, не мърдайте, не говорете и не шумете, аз ей сега ще се върна!

Добре че бяха поизостанали малко назад, иначе само тези две думи, които чичо Герасимов произнесе, щяха да са достатъчни, за да прогърми гласът му като бомба под свода на пещерата и да провалим всичко.

Забързах като котка да настигна Деян. Той не бе помръднал от мястото си. Приклегнах до него и вперих поглед в хрусталака.

Двамата непознати се бяха поотдалечили от нас, но ги наблюдавахме съвсем ясно. Нямаше съмнение, че бяха те. Макар в пещерата да бе сумрачно, последните слънчеви лъчи проникваха вътре и позволяваха да се вижда добре. Двамата разговаряха тихо, сякаш само отваряха устата си. Колкото и да напругахме слух, не доловихме нито думичка. Оглеждаха земята около себе си, жестикулираха и сочеха тук и там с ръце. После този с кадифеното сако започна да мери с крачки и като стигна до отвесната стена, забучи носа на обувката си в земята. Но другият поклати глава, изглежда, не беше съгласен с него. След като се суетиха и съветваха няколко минути, тръгнаха към южната част на пещерата.

— Извикай другите — делово каза Деян. — Аз тръгвам след тях.

Но не стана нужда да се връщам. Тъкмо се изправих и видях едрата фигура на чичо Герасимов, а зад него и Златко. Не се стърпели и решили да ни настигнат.

— Ще кажете ли най-сетне какво става, дявол да го вземе? — уж изшепна чичо Герасимов, а из пещерата се разнесе неясен глух тътен.

Изтръпнах, но веднага се успокоих, в края на краищата тук идват стотици посетители на ден и нямаше защо да се крием. Нали ония не ни познаваха. Ще ни вземат за екскурзианти и толкова. Но, изглежда, онези вече бяха напуснали пещерата, защото не ги виждахме. Не се виждаше и Деян.

Налагаше се да измисля колкото е възможно по-бързо какво обяснение да дам на чичо Герасимов. В никакъв случай не биваше да издам тайната, но и това, което му кажех, трябваше да бъде приемливо.

— Ето какво, чичо Герасимов — запелтечих аз. — Милицията се интересува от двама непознати мъже, които се навъртали около развалините и разкопките. Ние мислим, че може би са тези.

— Кои тези?

— Видяхме с Деян двама в пещерата — посочих напред аз.

— Защо пък мислите, че са именно те? — изгледа ме недоверчиво чичо Герасимов.

— Видяхме ги завчера край Томбул джамия — излъгах бързо аз.

— Ама сте разузнавачи! — прихна той, но изведнъж се досети нещо и запита: — А откъде знаете, че милицията ги търси?

А сега де! Какво да отвърна. Избави ме Златко. Друг път загрива бавно, но сега прояви похвална съобразителност!

— Поставиха ни го като задача по линия на операция „Българска слава“ — каза той.

— Тежко ѝ на тази милиция, дето вие ще ѝ помагате — усмихна се снизходително чичо Герасимов и допълни: — Но щом е така, да вървим подир тях.

Прекосихме бързо пещерата. Стъпките ни кънтяха, сякаш препускаше стадо коне. Но колкото и да бързахме, не можахме да достигнем нито двамата мъже, нито Деян. Към края на пещерата Златко предложи:

— Щом сте ги видели зад каменната масичка, значи са тръгнали по пътя. Ние ще продължим по него, а ти се спусни по пряката пътечка. Така ще изпревариш и тях, и нас двамата.

— Добре — отвърнах аз. — Ще ви чакам на площадката пред ресторанта.

— Точно така. Те непременно ще излязат там.

Спуснах се като заек по пътеката. Тя беше стръмна, минаваше през гъстата като джунгла гора, лазеше по хлъзгави камъни, губеше се

в надвиснали до земята храсталаци. Но нищо не можеше да ми попречи. Бягах пъргаво, подскачах от камък на камък, като се хващах от клон на клон. Не усещах нито ударите на шубраците по лицето си, нито болките по ръцете от бодливите храсти.

Само след няколко минути се озовах на площада, където бяхме паркирали таксито. Едва си поемах дъх от умора. Знаех, че съм изпреварил всички, но пак се огледах внимателно. Сега колите се бяха увеличили. Имаше и два празни автобуса. Пътниците му бяха отишли или към Мадарските скали, или към ресторанта, голяма част от масите по терасите му бяха заети. Избрах удобно за наблюдение място и зачаках. Изминаха десетина-петнадесет минути. Здрачината се засилваше и започнах да се опасявам, че ако се забавят, тъмнината ще ми попречи да изпълня успешно задачата си. Мислех си с тревога и за Деян, който тръгна сам подир непознатите. Дали няма да му се случи нещо лошо, нещо непредвидено!? И точно в този момент той се зададе тичешком. Зарадвах се, но се и обезпокоих. Защо беше сам, къде са ония? А и той дойде оттам, откъдето не го очаквах.

— Пак ги изтървахме — каза задъхано той и с няколко думи обясни как и докъде е вървял след тях, как те се качили в една червена кола и под носа му офейкали. — Успях само да зърна номера — заключи той.

— Български ли е?

— Не съм виждал москвич с чужд номер — отвърна той.

— Шуменски ли беше, или софийски?

Деян замига виновно:

— Ха сега де, това май не видях.

— Свършил си я една! — ядосано магнах с ръка аз. — Какво си гледал!

— Щом е такси, шуменски ще е. Няма да го наемат от Варна, я?

Деян беше готов да ми доказва, че заключенията му са правилни, но пристигнаха Златко и чичо Герасимов.

— Нещо сте умърлушени, а? — избоботи чичо Герасимов. — Избягаха ли ви?

— Аха — отвърна кратко Деян.

— С кола?

— С един москвич, преди минута-две.

— Хайде да ги догоним — предложи чичо Герасимов. — Ние сме с волга.

Предложението не беше лошо, но за проклетия, докато намерим шофьора, който разговаряше с някакви свои колеги в ресторанта, изминаха още пет-шест минути.

— Безсмислено е — казах ядосано аз. — Вече са излезли на централното шосе.

— Тогава да похапнем — разпери примирено ръце чичо Герасимов.

Спомних си, че още когато идвахме, той каза, че щял да ни заведе на ресторант, но побързах да отклоня поканата му.

— Ще се забавим — казах аз. — А и дядови ни чакат за вечеря.

Всъщност мисълта ми беше съвсем друга. Искаше ми се да си тръгнем по-скоро. Дори и да не успеем да настигнем непознатите, щяхме по-навреме да уведомим полковник Миладинов за новата ни среща с тях.

Когато наближихме Шумен, чичо Герасимов, който съвсем не се вълнуваше от нашия провал с преследването, възкликна:

— Същинска Хавана!

Точно пред нас се извисяваха новите десет-дванадесететажни жилищни блокове в Тракийския квартал. На фона на вечерното зарево те наистина изглеждаха внушителни със своите стотици осветени прозорци.

— Били ли сте в Хавана? — запита Златко.

— Не съм, но съм я виждал на снимка — отвърна чичо Герасимов, като се усмихваше.

Златко започна да му разказва, че само преди година-две тук бил най-бедният квартал на града, и как съвсем бързо издигнали тези небостъргачи.

Възползвах се от залисията им и попитах шофьора:

— Имате ли таксита москвич?

— Разбира се, няколко.

— А червени?

— Само едно.

Искаше ми се да узная и името на шофьора, но вече влизахме в града. Пък и това, което научих, не беше малко.

Тъй като нямаше да имам възможност да се отделя тази вечер от чичо Герасимов, издебнах удобния момент, когато той уреждаше сметката с шофьора, и поръчах на Деян и Златко на всяка цена да открият полковник Миладинов и да го уведомят за новата ни среща с непознатите.

БЕЛЕЖКИ НА ПОЛКОВНИКА

Експериментът, който направих в подземие, когато през нощта ходихме с капитан Гочев и двамата старши лейтенанти, даде резултат. Още на следващата сутрин вътрешният пост докладва, че към полунощ чул откъм дъното на погребя някакво чукане. Това беше достатъчно. Картината се изясни и вече не се съмнявахме, че неизвестни хора са искали да проникнат в складовете. Нямахме достатъчно основание да твърдим, че това са двамата непознати, но се налагаше да ускорим издирването.

Комисията от специалисти, съставена по заповед на командващия, посети още на другия ден тунела и до обед установи истината около съдбата на тези, чиито скелети открихме. Намерихме още вещи, които доказваха, че тук са били екзекутирани група войници. Според лекарите и криминалните експерти това е станало през 1918 година. Тяхната констатация се потвърди и от едно малко сърцевидно медальонче, което изровихме под костите. Когато го отворихме, в него имаше кичурче човешка коса.

От вътрешната страна на медальона имаше грубо издраскани, вероятно с върха на войнишки нож, буквите „ИРВ“ и цифрата „1918“. По тези инициали след два дни успяхме да узнаем името на притежателя му и да разбулим тайната около гибелта на цялата група. Затова помогнаха най-много Максим и Златко.

Намерените угарки от цигарите и пакетчето се оказаха наистина западно производство, но се продавали и у нас в по-първокласните заведения. Следователно предположението, че притежателите им са чужденци, можеше да се окаже вярно, а можеше и да е погрешно.

При щателно изследване на пакетчето дактилоскопите успяха да открият доста ясни отпечатъци от пръсти.

„Това вече е нещо сериозно — заяви представителят на милицията. — Отпечатъците могат да ни свършат голяма работа.“

Този факт ни накара да съсредоточим вниманието си около двамата непознати. И тъй като единствените, които можеха да ги

посочат, бяха моите приятели Максим, Деян и Златко, комисията се съгласи да ги включим активно в нашия план.

Затова, когато вечерта, след като се завърнали от Мадара, Деян и Златко пристигнаха у дома заедно с капитан Гочев, аз ги посрещнах с голяма радост. Със светнали очи те ми разказаха за новата си среща с двамата непознати в Голямата пещера. Не можах да се въздържа да не ги прегърна за тази хубава новина. Значи ония са още в града!

Погледнах часовника си. Беше осем.

— Не е много късно — казах аз. — Ще можете ли да ни отделите поне още един час? Да се поразходим из града. Може пък да ги открием, а?

Деян и Златко свиха рамене, но по блясъка в очите им долових, че са съгласни.

— Чакайте, чакайте — спрях ги аз с ръка и отидох до телефона. — Ще се обадя на баща ти, Златко, да знае, че си с мене.

След минутка-две работата беше уредена. Помолих бащата на Златко да съобщи и на Деянови, които са техни съседи, за да не се тревожат.

Тръгнахме незабавно. Най-напред отидохме до таксиметровата станция, но червеният москвич го нямаше. От дежурната узнахме, че изобщо не се е връщал. Не бил нает от пиацата, а вероятно по улиците. Когато чух името на шофьора, едва не извиках от изненада. Той беше отбил военната си служба в нашето поделение като водач на бойна кола. Известно време дори беше и мой шофьор. Щял да се смени в двадесет и два часа. За всеки случай взех домашния му адрес и потеглихме.

Първо реших да прекосим града от край до край с колата. Карахме бавно и внимавахме дали няма да срещнем някъде червения москвич. Напразно...

След това, разделени на две групи — аз със Златко, а капитан Гочев с Деян — обиколихме по-представителните заведения с надеждата, че може би ще ги открием там. Но и от това нищо не излезе.

Малко преди двадесет и два часа откарахме двете момчета по домовете им и отново отидохме на пиацата. Червеният москвич още го нямаше.

— Където и да е отишъл, тук ще се върне — каза Гочев. — Добре е да го дочакаме.

Съгласих се с него. Освободихме нашата кола. Войникът трябваше да почива. Седнахме на една пейка в градинката пред автогарата. Използвахме уединението и подробно обсъдихме историята с двамата непознати. Данните, които имахме досега, недвусмислено доказваха, че тези хора се въртят около старините — крепостта, Цитаделата, Мадара.

— Интересно е какво могат да търсят на толкова различни и отдалечени едно от друго места? — запита Гочев.

Не му отговорих. И аз сам си бях задавал много пъти този въпрос, когато се разхождахме из града, но не стигнах до никакъв извод.

— А може пак да са обикновени туристи, любители на историческите места — продължи Гочев.

— Възможно е — отвърнах аз, — но какво търсят посред нощ около тайния тунел? Нали там ги открихме най-напред.

— Така е — съгласи се Гочев. — Тогава?

— Мене друго ме смущава. Да предположим, че те търсят нещо. Защо ще го търсят на различни места?

— Вероятно от предпазливост, за заблуда.

— От кого ще се пазят и кого ще заблуждават, когато не знаят, че сме по следите им?

Гочев замълча и заразтрива нервно челото си.

Бях готов да споделя моите предположения, но в този момент пред таксиметровата станция спря червеният москвич. Друга кола изобщо нямаше. Изчакахме шофьорът да предаде колата на колегата си и когато си тръгна, го пресрещнахме. Позна ни веднага. За десетина минути узнахме всичко, което ни интересуваше.

Грешка нямаше. Описанието, което ни даде шофьорът за двамата мъже, се покриваше напълно с нашите данни. Били го наели точно когато застъпил на смяна. Виждаше ги за пръв път. Пожелали да ги закара до Мадара.

Преди да отидат при скалите, отбили се в селото. Влезли в една къща и се бавили близо час. Той чакал на улицата. С кого са се срещнали там, с кого са разговаряли, не знаел. Същото било и при старините. Той си стоял в колата, която паркирал на площада пред

музея. На въпроса ми, не е ли подразбрал нещо от приказките им, шофьорът отговори кратко:

— Бих разбрал, ако знаех турски.

Изглеждахме го озадачени.

— Точно така — допълни той. — През цялото време двамата си говореха на турски.

— Значи са турци? — казах аз.

— Не съм сигурен — отвърна шофьорът. — С мене разговаряха на чист български. В нашия край половината българи, особено от селата, знаят много добре и двата езика.

Това беше вярно и ние нямахме основание да приемем версията, че двамата непознати не са българи. И все пак фактът, че са разговаряли на турски, сериозно ни смути.

— Струва ми се, че в облеклото им има нещо чуждо, искам да кажа вносно — допълни шофьорът.

„И това не е достатъчен показател, че не са нашенци“ — помислих разочарован аз и зададох последния въпрос, който ме интересуваше:

— Тръгнали сте от Мадара на смрачаване, а се връщате чак сега, къде другаде ходихте?

— Пропуснах една подробност — отвърна веднага шофьорът. — Наистина се върнахме някъде около седем часа, но те не ме освободиха, а ме помолиха да ги почакам на площада пред хотел „Мадара“. Влязоха в сладкарницата и се бавиха там не повече от петнадесет минути.

— После?

— Откарах ги до ресторанта на „Кьошките“. Там стояха до девет и половина. Сигурно са вечеряли. После отново отидохме в Мадара, оставих ги наред селото, платиха ми обратния курс до града, дадох ми и богат бакшиш. Това е всичко.

— И сега са в село Мадара, така ли?

— Щом се връщам сам... — отвърна шофьорът и разпери ръце.

Тази новина беше изключително важна за нас. Какво е това разкарване от града до Мадара и обратно? Защо са вечеряли на „Кьошките“ и защо са се върнали пак в Мадара? Какво ще правят там, къде ще нощуват? И най-важното, кои са тези тайнствени личности?

Не биваше да задържаме повече шофьора. Преди да се разделим, предупредих го да запази в пълна тайна разговора и го помолих да отидем заедно на следващата сутрин до Мадара, за да ни посочи къщата, където са ходили двамата непознати. Той прие с готовност и като ни пожела лека нощ, си замина.

КОИ СА „БУНТАРИТЕ“?

Цяла вечер стоях като на тръни. Чичо Герасимов не спираше да говори за видяното през деня, да споделя впечатленията си от преживяното. Дядо, който си търсеше компания за приказки, го предизвикваше да разправя колкото се може по-подробно, а и сам бърбореше какво ли не. Слушах и се ядосвах, че не мога да науча какво са направили Деян и Златко. Дали са намерили полковник Миладинов, дали са попаднали на двамата непознати? Малко преди да си легнем, успях да издебна удобния момент и да запитам дядо дали знае нещо за шуменските бунтари.

— Че как да не знам — наежи се той. — Нали и аз участвах в бунта. — После ме изгледа учуден: — Откъде ти щукна да ме питаш за това?

— От училището възложили на Златко и Деян да напишат свободно съчинение за тях, за бунтарите де, пък те нищо не знаят — бързо отвърнах аз, поглеждайки скрито към чичо Герасимов да не разбере, че лъжа.

Дядо приближаваше осемдесетте, но бе запазен, здрав и с бистър ум. Обичаше да разказва за войните. И сега с готовност се върна в спомените си от преди петдесет години.

Но да предадеш разказ на дядо е трудна работа. Той така се увлича в приказките си, толкова подробности описва, че колкото и да внимавах, не всичко му разбирах. А и говореше повечето на чичо Герасимов, който го слушаше с интерес и само поклащаше подканващо глава.

Разбрах, че отначало полкът, в който служел дядо, дълго време стоял на Северния фронт край река Дунав. Там те тайно се били срещали с руски войници — болшевики. Една нощ пет души от тях

преминали със сал Дунава и дошли при нашите, които ги посрещнали с прегръдки и целувки, дори плакали от радост. От тях те научили, че в Русия имало революция, че на власт вече били работниците и селяните. Когато призори се разделили, някой от руските войници извикал високо: „Будет мир, братушки! Будет мир!“.

— През пролетта на 1918 година — продължаваше разказа си дядо — нашият 31-и пехотен Варненски полк беше прехвърлен на Южния фронт. Отначало ни настаняха в село Дуня, а сетне заехме позиция на завоя на река Черна. А тук знаеш какво беше положението тогава — обърна се той към чичо Герасимов. — На войниците им беше дошло до гуша, омръзнало им беше да се бият заради този дето духа. Пък холерата ни тръшкаше, не ти е работа. Сума ти народ измря. То не е за разправяне. Все по това време научихме от писма, а и от отпускари, че в нашия край ставало нещо. Пък и как няма да става, когато и в тила хората бяха не по-добре от нас, войниците. Всички бяха озлобени от безмилостната война и от глада. Рахат си живееха само управниците и богатите. Та точно по това време не изтраяли и нашите жени, дошло им до гуша от теглото и се вдигнали на бунт. Хич окото им не мигнало. Излезли из улиците на Шумен. Било през май 1918 година. Нищо не могло да ги спре горките. Измъчени и озлобени от теглото, те искали хляб, искали да се върнем ние, мъжете им, от фронта, искали да се тури край на войната...

— Така е — обади се замислен чичо Герасимов.

— И ха иди се бий! — ядосано добави дядо. — И ние не изтраяхме. Една нощ, беше през август, като представители на седма рота аз и моят другар Енчо Трифонов от село Ивански, Шуменско, отидохме на войнишко събрание в тила на позицията в местността „Киселата вода“. Имаше доста войници. Всеки искаше да вземе думата, да изплаче болката си. Говориха няколко души, говори и един представител от София. Не мога сега да си спомня точно думите им, но всичко се въртеше около едно — да се сложи край на войната, да напуснем фронта и да обърнем пушките си към царя и управниците. Демек, да последваме примера на руските войници...

— Де да бяха се вслушали всички в този съвет тогава! — със съжаление го прекъсна чичо Герасимов. — Отдавна да се бяхме оправили.

— Тъй, тъй, ама ха де. То на българина акълът му все малко късничко идва — съгласи се дядо и продължи: — Та ви разправям де. Събранието завърши на зазоряване. Тръгнахме си окуражени и тъкмо пристигнахме в ротата, арестуваха ни и ни затвориха в една влажна галерия. Дали ни бяха проследили, дали някой ни беше издал, не знам. На другия ден ни разпита дружинният командир. Ех, какво куче беше, сега да ми падне, жив ще го одера — закани се дядо и удари с юмрук по коляното си. — И ето ти нова бяля. Вечерта докараха и целия трети взвод. Протестирали, загдето са ни задържали, и затова арестуваха и тях.

— После какво стана? — подпитах нетърпеливо аз. За първи път чувах, че дядо имал такива преживелици.

— Сетне откараха всички ни в Крушевица, където беше щабът на дивизията. Разследваха ни на бърза ръка и след няколко дни ни изправиха пред военен съд. Знаеш през военно време как стават тия неща — обърна се отново към чичо Герасимов дядо. — По късата процедура. Прочетоха присъдите в един часа през нощта. Осъдиха на смърт Иван Рачев от село Ивански, Шуменско, и Харалан Шейков от Смядово и веднага ги завързаха и ги отделиха от нас. Още подир два дни няколко души, между които бях и аз, ни откараха под силна стража в Шуменския затвор...

— Май излязохме роднина — подхвърли чичо Герасимов, който досега слушаше съсредоточено.

Дядо не го разбра, затова той поясни:

— Щом и двамата сме лежали в един и същи затвор, сме почти роднина...

— Тъй, тъй — поклати глава дядо и продължи прекъснатия разказ: — После научихме, че когато разбрали за нашето арестуване, войниците от трети взвод на седма рота решили да не излизат на работа на позиционния път. Взводният командир ги заплашвал. Ходили да ги увещават и много офицери, но те на всички отговаряли: „Пуснете другарите ни и тогава ще отидем на работа“. Следобед палатките на взвода били обкръжени от въоръжени войници от другата дружина и арестуваха целия взвод.

Когато ни съдиха, председателят на съда се обърна към Иван Рачев и го запита защо сме се бунтували. „Виновни са тия, които ограбват хляба на семействата ни“ — отвърна му той, без да му мигне

окото. Смел мъж беше. По-късно научих, че малко преди да го разстрелят, полковият поп се приближил до него да го изповяда, но Иван му казал: „Връщай се, попе! Аз не съм грешен! Изповядай истинските грешници, които са в София!“.

Дядо замълча.

— Значи това е историята за „шуменските бунтари“? — казах аз.

— Разказах ви, което знаех — отвърна дядо. — Наричат ги така, защото повечето от войниците, които се разбунтуваха тогава, бяха от шуменските села.

Дядо и след това продължи да разказва на чичо Герасимов някои допълнителни подробности, но на мене и това ми стигаше. Радвах се, че съвсем неочаквано можах да науча толкова много по възложената ни от полковник Миладинов задача.

Едва на следващата сутрин се досетих да запитам къде и как са били разстреляни войниците, но дядо не знаеше. По това време се говорело, че имало и други разбунтували се от Шумен и в околните села, че били също разстреляни, някои дори без съд, но кои, не могъл да научи, защото бил в затвора.

Още не бяхме станали от масата и Деян и Златко пристигнаха.

— Ето ги и нашите приятели! — посрещна ги весело чичо Герасимов и като се обърна към дядо, ни похвали: — Чудесни момчета са и тримата!

— Те, че са добри, добри са, ама много палуват и скиторят — подхвърли дядо.

— Скиторят, но вършат хубава и полезна работа — защити ни чичо Герасимов. — И ние на техните години не сме били по-добра стока.

— Де да видим, ще му се чуе то гласът — поклати недоверчиво глава дядо. — Изчезнат ли нейде, със свещ не можеш ги намери ювите му с юви.

— Вие кога ще изпълните поръчението на оня полковник? — запита чичо Герасимов, сякаш за да прекрати упреците на дядо.

— Той ни е търсил — отвърна Златко.

— Кога? — учудих се аз.

— Обадил се е тази сутрин рано по телефона на татко, но като разбрал, че още спя, не рачил да ме будят.

Тази новина ме озадачи и разпали любопитството ми. Защо ли ни е търсил полковникът, какво ли се е случило? Сигурно ще е нещо много важно и спешно, щом вдига тревога още в зори. Може би щях да се досетя малко от малко, ако знаех какво се е случило снощи, след като се разделихме със Златко и Деян. Но да ги разпитвам сега пред дядо и чичо Герасимов, не биваше. И тъкмо се питах как да постъпя, чух, че на пътя спря кола и след миг на външната врата застана полковник Миладинов. Щом ни видя всички, усмихна се и тръгна към нас. Поздрави, ръкува се с дядо и с чичо Герасимов и се нареди да каже нещо, но баба излезе от кухнята с тепсия в ръце.

— Ха добре ми дошли — усмихна се добродушно тя и сложи на масата още горещата баница, от която се вдигаше сладка пара.

Единствено баба умееше да прави такава млечна баница, че пръстите си да оближеш.

— Сядайте!

— Благодаря — отвърна полковник Миладинов с ръка на гърдите, — закусил съм.

Златко и Деян също поклатиха отрицателно глава. Знаех, че друг път колкото и да са сити, нямаше да откажат, но сега не им беше до ядене.

— Аз бързам — каза полковник Миладинов. — Трябва ми едно от тези момчета. — И като че ли се оправдаваше за нещо, поясни: — Имаме работа по „операцията“.

— За днес са напълно свободни — разпери ръце чичо Герасимов. — Можете да ги вземете и тримата.

Идеше ми да го разцелувам за тия думи, защото през цялото време мислех със свито сърце как да се измъкна. Той ми беше гост и аз бях длъжен да му оказвам внимание и да не го оставям сам.

— Трябва ми само Деян — обърна се към него полковник Миладинов. — Максим и Златко могат да останат. — Но като видя киселата гримаса по лицето ми, допълни: — Те си имат друга задача.

Баба не миряса, докато гостите не си взеха от баницата. Когато полковник Миладинов и Деян тръгнаха, ние със Златко отидохме да ги изпратим. Преди да се качат в колата, където чакаха капитан Гочев и още един млад мъж, полковник Миладинов ни дръпна настрана:

— Ние с Деян ще отскочим до Мадара. Ония двамата били нощес там — и посочвайки с очи към колата, допълни: — Това е

шофьорът, който ги е возил вчера и който ги е оставил снощи отново в Мадара. Ще се помъчим да ги засечем. Вие през това време вижте какво можете да откриете и научите за шуменските бунтари. Ако случайно зърнете двамата непознати, тръгнете по петите им и се постарайте да разберете къде ходят, с кого се срещат и с кого разговарят. Ще бъде голям успех, ако може да се доберем до отпечатъци от пръстите им. Тогава със сигурност ще узнаем дали те са влизали в подземията. И внимавайте — предупреди той, като постави ръце на моето и на Златковото рамо. — Ние ще се върнем до обяд. Контролна среща около тринадесет часа на същото място.

Деян замина, а ние седнахме на пейката пред къщи.

Слънцето се бе вдигнало над покривите и ни галеше приятно с топлите си лъчи.

Златко ми разказа накратко какво се бе случило снощи, след като се разделихме. Слушах го и ми се искаше да направим час по-скоро нещо, което да ускори края на тази загадъчна и оплетена история. Но какво, не знаех.

— Ако тръгнем да проучваме бунтарите, едва ли ще имаме възможност да срещнем ония — гласно изрекох аз и набързо разказах на Златко онова, което научих преди половин час от дядо за бунта на войниците.

— Аз пък разпитах татко — отвърна Златко — и той ми каза, че бил чел във вестник „Народна армия“ някаква статия за шуменските бунтари. Но какво точно пишело в нея и в кой брой била поместена, не можа да си спомни.

— И това не е малко! — възкликнах обнадежден аз. — Ако трябва, ще проверим броевете и за две-три години назад.

— Къде ще ги намерим?

— Или в окръжната библиотека, или в Денеато.

— Там ще е по-добре — съгласи се Златко. — Библиотекарката ме познава.

— Тогава да не се мотаем, а да вървим — станах аз и влязох да се обадя вкъщи.

Чичо Герасимов заяви, че заминавал за Варна със следобедния влак, а дотогава щели да си правят компания с дядо „по мъжки“. Баба пак предупреди да не закъснявам за обяд и аз изхвърчах моментално навън.

Библиотекарката в Дома на народната армия ни посрещна любезно и като изслуша молбата ни, обеща да ни помогне.

— Щом разстрелването на разбунтувалите се войници е станало през 1918 година — размишляваше гласно тя, — следва да търсим статията в течението на вестника от 1968 година.

— Защо именно тогава? — погледнах я въпросително аз.

— Предполагам, че с тази статия вестникът е отбелязал 50-годишнината от бунта — отговори тя и хлътна в книгохранилището.

Нейното заключение ми направи силно впечатление. Замислих се и си припомних, че през последните дни с мене става нещо много интересно. От срещите и разговорите с възрастни хора като полковник Миладинов, археолозите, капитан Гочев, чичо Герасимов, сякаш ставах по-голям. Те ме накараха да не се държа хлапашки, да не говоря, както говоря с приятелите си, а да се замислям сериозно върху всяко нещо, да разсъждавам правилно, да проследявам внимателно всяко събитие и едва тогава да се изказвам или да вземам някакво решение. И сега библиотекарката нагледно доказа, че ако бяхме проявили съвсем малко съобразителност, щяхме сами да се досетим в кои вестници да търсим статията, а не да ровим из няколкостотин броя, както смятахме да постъпим. С една дума — възрастните хора ме научиха здравата да се замислям върху всяко свое деяние.

Библиотекарката донесе голяма, подвързана с дебели корици книга и я постави на масата.

— Ето ви течението на вестника за второто полугодие на шестдесет и осма — каза тя. — Търсете внимателно, за да не става нужда да се връщате повторно назад.

Вслушахме се в съвета ѝ и запрелиствахме страница по страница, като гледахме да не пропуснем нито едно заглавие. Скоро се убедих, че било много забавно да се ровиш в стари вестници. Толкова интересни материали открихме по тях, че имаше опасност да пропуснем статията за бунтарите. Мене ме привличаха историческите очерци и съобщения, а Златко, нали беше привърженик на армейците, не можеше да се откъсне от спортните колони.

Изведнъж двамата извикахме радостно. На втора страница в един от ноемврийските броеве беше отпечатана статия под заглавие: „Шуменските бунтари“. Зачетохме я жадно. Над нас се надвеси и библиотекарката. Стори ми се, че в общи линии статията повтаря

разказа на дядо. Но имаше и нещо много по-важно. Авторът цитираше заповед № 437 от 26 август 1918 година на 31-и пехотен Варненски полк, издадена в село Крушевица. В точка 19 била обявена присъдата на многобройна група войници. Между другото в нея пишеше:

... Редниците от 6-а рота Кириази Флоров, Никола Тодоров Костов и старши подофицер Ради Захариев за подбуждане във военно време войниците към непокорство на законите ги осъжда първите двама по на 4 години, а третия на 5 години строг тъмничен затвор...

... Редниците от 7-а рота Енчо Трифонов и Калин Ганев, обвинени в съзаклятие, което има за цел да препятства на българското правителство да упражнява свободно своите права, съдът ги осъди по 2 години строг тъмничен затвор...

... За открито предявяване във военно време несъвместими на службата искания съдът със същата присъда осъди: редниците от 3-и взвод и 7-а рота Харалан Петров Шейков и Иван Рачев Вълчев — двамата на смърт чрез разстрелване...

Следвали имената на целия взвод с присъди от по 15, 10, 5 и 2 години — всичко 22-ма войници, но авторът не ги беше посочил.

От статията се разбираше само, че осъденият Калин Ганев е бил от село Веселиново, Шуменско, а Янчо Маринов Гроздев — от село Смядово, Шуменско.

— Чудно ми е защо не открихме между осъдените името на бащата на полковник Миладинов! — произнесе замислен Златко.

— Вероятно ще е от тези, които са били разстреляни без съд — отвърнах аз и веднага се упрекнах, че пак избързах.

Не бях казал на Златко, че е имало разстреляни без присъди войници, а библиотекарката въобще не знаеше за какво става дума, освен че се интересуваме от историята около бунтарите. И какво щяхме да й отговорим, ако ни запиташе за разстрелите, какво общо има тук полковник Миладинов и така нататък. Трябваше ли така

глупаво да издам тайната на нашата задача! Но те не обърнаха внимание на думите ми, а и аз замълчах.

След като преписах всичко важно от статията, номера на броя и датата на вестника, станах, но Златко подхвърли:

— Вземи и името на автора. Щом е могъл да напише това, сигурно е проучил много материали и ще знае повече подробности.

Отново се смутих и сведох глава. Ядосах се, че Златко ме изпревари, че пръв направи разумното предложение. Изглежда, че той е по-бавен от мене в действията си, но по-разсъдлив в решенията си. Записах името на автора, като си обещах занапред да не допускам никакви грешки от подобен характер.

Благодарихме на любезната библиотекарка и напуснахме Дома на народната армия. Беше едва десет часът предобед.

— Смятам, че това е достатъчно — казах аз, за да предотвратя някое предложение на Златко за нови проучвания.

— Разбира се — съгласи се той. — Щом има тези данни, полковник Миладинов лесно ще издири делото и цялата преписка от военния архив и ще се запознае подробно с тях.

— Тогава какво да правим? — нарочно запитах аз, за да проверя дали и Златко мисли като мене.

— Остава ни само едно поръчение — отвърна той. — Да се опитаме да открием случайно ония.

— Защо трябва случайно да ги открием, а не по предварително изготвен план?

— План можем да направим — спокойно отвърна Златко, — но това не значи, че ще ги открием на всяка цена, освен ако не ги срещнем случайно.

Замълчах сконфузен, признавайки, че Златко е добър съветник. Не беше фантазьор като мене, а преценяваше нещата умно.

— Как мислиш, откъде да започнем? — запитах аз.

Златко се поколеба, мисли дълго, после заговори сериозно:

— Ако съдим от досегашните срещи с тях, най-добре е да обходим всички сладкарници, аперитиви и ресторанти и да си отваряме очите на четири по улиците. Друго нищо не можем да направим.

Той беше напълно прав.

— Да почнем от ресторанта на гарата, а? — предложих аз.

— Добре — кимна Златко. — Да вземем автобуса. Ето го идва.

КАКВО ДОНЕСЕ ЕДНО УПОРИТО ТЪРСЕНЕ

Да търсиш някого на Шуменската гара през този час на деня се оказа трудна работа. Между десет и половина и единадесет часа тук се срещаха двата бързи влака от Варна и от София, пристигаше един пътнически влак, а друг заминаваше за Комунаре. И голямата, и малката чакалня бяха изпълнени с пътници, посрещачи и изпращачи. Опашките пред билетните гишета едрееха, по перона и на площада зад гарата имаше много хора. И всички се движеха, бързаха.

— Да започнем от бюфета — прошепнах на Златко. — После ти ще минеш по перона, а аз ще обходя чакалните. Иначе може да се разминем с тях.

Разбира се, в момента не си задавахме въпроса защо ония непременно може да са тук, но щом бяхме решили да търсим внимателно и упорито, трябваше да го сторим колкото е възможно по-добре. В бюфета нямаше нито една свободна маса, нито един свободен стол, но все пак го огледахме старателно.

Двамата ги нямаше. Не ги открихме и по-късно.

— А сега накъде? — обърнах се към Златко. Той беше шуменец, познаваше по-добре от мене заведенията на града.

Златко само махна с ръка и аз тръгнах послушно след него. Влязохме в ресторанта, който е в градската градина близо до гарата. Изглежда, току-що го бяха отворили и нямаше никакви хора. После обходихме сладкарницата и аперитива в новия комплекс „Херсон“. В ресторант „Шумен“ изобщо не стана нужда да влизаме — прозорците му бяха широко отворени и можахме да го огледаме от улицата.

Колкото приближавахме към центъра на града, толкова повече се обезверявахме и изморяхме. Тук хората се увеличаваха и ни затрудняваха да се вираме във всеки човек.

Отново се разделихме. Златко тръгна по тротоара, а аз — по алеята между двете платна на булеварда, където също се разхождаха

много хора или пък седяха по пейките под прохладните сенки на кестените и липите.

Вървах бавно, като оглеждах всички лица, но наблюдавах и тротоара, особено когато Златко влезеше в някоя сладкарница или аперитив и не можеше да следи минувачите.

Така стигнахме до площада. Едва сега си отдахнах от напрежението, с което изминахме пътя от гарата дотук. Чувствах се отпаднал, но не от умората, а от неуспеха. Макар предварително да знаех, че вероятността да срещнем двамата непознати е съвсем нищожна, сега не можех да скрия разочарованието си.

Беше вече обяд и тълпата по улиците и площада се увеличи двойно. Огледах се за последен път и тъкмо се канех да направя знак на Златко да дойде при мене, сърцето ми като че ли спря. Не вярвах на очите си.

По стълбите за към Градския съвет, точно срещу мене, се изкачваха ония. Между тях вървеше младо високо момиче с дълги коси и черни кръгли очила, толкова големи, че закриваха половината от лицето му. Минаха почти до мен, като разговаряха весело, прекосиха и вторите стълби и тръгнаха по горния тротоар.

„Този път няма да ми избягате“ — заканих се аз и замахих припряно с ръка към Златко да тръгва след мене. Но и сега преследването трая само минута-две. Когато стигнах края на тротоара, тримата се спуснаха надолу. Пред хотел „Мадара“ имаше много чужди коли, автобуси на „Балкантурист“ и един автобус, който отскоро пътуваше по линията Шумен-Бургас-Истанбул и обратно. Около него се тълпяха не по-малко от двеста човека, предимно турци. Вероятно изпращаха преселници. Двамата непознати и момичето преминаха с безразличие край тях и влязоха в сладкарницата.

В този момент Златко ме хвана за ръката:

— Всичко видях — каза задъхан той. — Бягай подире им, а аз ще стоя отвън.

Ако се бях забавил само миг, щях да ги изпусна. В преддверието на сладкарницата погледът ми случайно попадна във второто помещение, където се виеше нагоре някакво стълбище. Точно там зърнах двамата и момичето. Тръгнах след тях. Никога не бях влизал тук и не знаех накъде водеше тази стълба, но се заизкачвах по нея.

Намерих се в просторен ресторант, в който вече пристигаха посетители.

Тримата бяха стигнали почти средата на салона, но не спряха, а продължиха нататък. Като си дадох колкото е възможно по-спокоен и по-безразличен вид, тръгнах по застланата между масите дълга пътека. В дъното на ресторанта имаше втора врата. Тримата минаха през нея. Последвах ги и аз.

Не беше трудно да разбера, че влязохме в обширното фойе на хотела. Тук тримата се разделиха. Единият застава пред асансьорите, а момичето се отпусна в един фотьойл, извади цигари и като кръстоса крак върху крак, запуши. Този, който отиде към администрацията, се върна при другия с ключ в ръка. Дватама се вмъкнаха в асансьора и той с бучене се заизкачва нагоре. Ако тези асансьори бяха като асансьорите в ЦУМ, със светлинни табла, сигурно щях да разбера на кой етаж отиват, но и това, което видях, ми беше достатъчно.

По-трудно ми се стори как да оправдая стоенето си във фойето. Чувствах се неудобно и не биваше да стърча като паметник. Точно до стълбището за етажите под клонест фикус в буре също имаше едно канапе с табуретки и ниска масичка. Седнах там. Запрелиствах уж задълбочено старите списания и рекламните диплянки на „Балкантурист“. Макар да стоях като на тръни, бях доволен, че избрах това удобно за наблюдение място. От него можех да следя без особена трудност момичето, главния вход за фойето, стълбището за хотела, вратата към ресторанта и асансьорите. Малко встрани ми се падаше само администрацията, но тя не ме интересуваше.

Но ето че се случи това, от което най-много се опасявах. Към мене се запъти млад портиер в униформа с жълти лампази на панталоните и сърмена кокарда със знака на „Балкантурист“ върху шапката. Направих се, че не го забелязвам.

— Ти какво правиш тук? — запита безцеремонно той.

Ами сега?! Какво да отговоря, какво да му обясня? Постарах се да изглеждам колкото е възможно по-спокоен, откъснах поглед от списанието и повдигнах бавно глава.

— Чакам родителите си — казах невъзмутимо аз. — Ще дойдат всеки момент.

— Не сте ли оттук? — промени изведнъж тона си и премина на „вие“.

— Софийанци сме, пътуваме с кола и ще отседнем тук за две-три вечери.

— Чудесно — поклони се леко портиерът и се върна на мястото си между летящите врати и главния вход.

Наду ме на смях, но се въздържах и забих глава в списанията. Как ми хрумна тази дърта лъжа, как не се оплетох?! Ето какво значи да не бързаш, да не се плашиш, а да съумееш да се овладееш и да обмислиш добре, преди да отговориш или да извършиш нещо. Бях доволен от себе си.

Изминаха десетина минути, без да се случи нещо особено. Само една група чужденци, вероятно пристигнали с автобус, нахълтаха шумно и привлякоха вниманието на всички. Това беше благоприятно за мене, но и ме затрудни малко. Имаше опасност да пропусна нещо в бъркотията.

Точно в този момент асансьорът спря и от него излязоха двамата непознати. Единият отново се отправи към администрацията и аз избързах след него. Той подаде ключа на дежурната и тя го окачи на определеното му място, където издайнически блестеше емайлирано кръгче с цифрата 516. Момичето с черните очила скочи живо и с грациозна походка се приближи към другия. После тримата влязоха отново в ресторанта. Изчаках няколко секунди и тръгнах подире им, но не стана нужда да ги последвам вътре. През стъклената врата видях, че се спряха пред една свободна маса близо до прозорците, които гледаха към площада.

Щом седнаха, ще се забавят и няма опасност да ги изгубя, мислех си аз. Върнах се бързо и през главния вход излязох на площадката срещу хотела. Златко стоеше на мястото си. Свирнах му и той изтича при мене.

— В ресторанта са — казах тихо аз — и сигурно ще обядват.

— А ние какво да правим?

Наистина какво да правим оттук нататък?! Докато размишлявах, очите ми шареха по площада. Откъм Градския съвет долетя удар на камбана. Вдигнах глава. Беше един часът.

Внезапно си припомних тазсутрешния ни разговор с полковник Миладинов. Улисани в издирванията и преследването си, бяхме забравили, че той ни определи контролна среща точно по това време.

— Бягай светкавично в градинката пред окръжния комитет на партията и ако другарят полковник е вече там, кажи му да дойде веднага тук! Чакам...

Не бях завършил мисълта си и Златко литна към площада. Умно момче е той. От една дума разбира всичко. Затова го обичам! След малко той вече се връщаше с полковник Миладинов и Деян. Сърцето ми се отпусна. Дадох им знак да минат по северния тротоар и се запътих към тях.

Не стана нужда от моите обяснения. Златко бе успял да разкаже набързо най-важното.

— Няма ли да привлечем вниманието им, да събудим подозрение, ако влезем всичките в ресторанта? — запита полковник Миладинов.

Само мисълта, че можем да бъдем лишени от по-нататъшното преследване, ме накара да изтръпна.

— Защо? — избързах аз.

— Да не би да са забелязали, че вървите и се въртите около тях? Имам пред вид тебе и Златко.

— Ами, и дума да не става! — възразих аз.

— Добре, тръгваме — подкани полковник Миладинов и ни побутна пред себе си. — Дано не направим някоя грешка.

— Да минем тогава от долния вход — предложих отново аз.

— Кой долен вход? — спря се полковникът.

— Другият, през сладкарницата.

Той се замисли, свивайки вежди, после каза кратко:

— Водете!

Влязохме като обикновени посетители и се настанихме на маса за шест човека. От нея добре се виждаше масата, на която бяха седнали двамата непознати и момичето. То и сега не беше свалило очилата си.

Докато се изкачвахме по извитото стълбище, полковник Миладинов ни предупреди в никакъв случай да не гледаме към тях. Така и направихме. И все пак аз изхитрувах, избързах и заех такова място, откъдето можех да ги виждам, без да будя подозрение. Полковник Миладинов седна точно срещу тях, което беше съвсем правилно. От само себе си се разбираше, че оттук нататък той поемаше командването и отговорността.

— Така или иначе — каза той, — налага се да обядваме тук. Изберете си кой каквото желае.

Спогледахме се смутени. Как ще обядваме, когато тримата разполагахме само с жълти стотинки!

Полковникът веднага разбра и през смях почти заповяда:

— Никакво назлъндисване, ясно ли е!

Изправила се до нас, сервитьорката започна да записва поръчките ни. Всеки се стремеше да избере нещо съвсем обикновено.

Забелязал това, другарят полковник издърпа листа с менюто и сам нареди какво да ни се донесе. Масата бе отрупана с всевъзможни ястия и десерти.

— Заслужихте го — каза усмихнато полковник Миладинов. — Сега искам да ометете всичко без остатък — и като се обърна към мене, подаде ми незабелязано една огъната книжна салфетка и ми прошепна: — Излез навън и от някой уличен телефон се обади на двата номера, които съм записал. Първият е на капитан Гочев. Нека незабавно дойде тук, но непременно цивилен. Вторият е за друго място, но който и да се обади, ще съобщиш само, че полковник Миладинов чака да му изпратите веднага човек в ресторанта на хотел „Мадара“. Разбра ли ме? Ето ти стотинки.

Кимнах и излязох.

Излишно е да казвам, че изпълних безупречно задачата си. Е, срещнах и малко трудност, но и без това не може. Първите два улични автомата се оказаха повредени и само ми глътнаха стотинките, но аз изтичах до кабините в пощата и всичко мина без усложнения.

Когато се върнах, другите преполовяха обяда си. Побързах и аз да утоля глада си. Преди да приключим, пристигна капитан Гочев цивилен, а след минута-две още един непознат млад мъж. Седнаха на свободните столове — капитан Гочев до полковника, а другият срещу него — и си заговориха тихо.

Нахранихме се сито и пресито. Полковник Миладинов погледна към нас и все така усмихнат каза:

— Свършихте две великолепни работи — и като намигна, поясни: — Първата няма грешка, знаете коя е — и с леко кимване посочи към масата на двамата непознати. — Втората е, че се нахранихте мъжката, а за днес това ви стига. Другото ще го свършим ние. Чакат ви вкъщи.

Колкото и да разбирах, че така трябва да бъде, че вече сме излишни и е време да си отиваме, да си призная, домъчня ми.

Благодарихме и си тръгнахме. Излязох от ресторанта с препълнен стомах, но в душата ми беше празно. Дори мисълта, че Деян ще ни разкаже какво са правили до обяд в Мадара, какво се е случило, не можа да поправи потиснатото ми настроение...

БЕЛЕЖКИ НА ПОЛКОВНИКА

Следващите събития бяха описани по разказа на Деян. В общи линии те отговаряха на истината, но имаха много неточности и пропуски, затова предложих на Максим да замени тая глава с моите бележки. Дано ме е послушал.

Пристигнахме в Мадара, но не отидохме направо в къщата, която са посетили двамата непознати, а се отбихме в дома на един бивш наш старшина, който наскоро се беше пенсионирал. Беше местен човек, познаваше цялото село и нямаше да бъде излишно да се посъветваме предварително с него.

Намерихме го да чопли нещо из двора. Щом ни видя, зарадва се и разтвори широко пътната врата. Влязох само аз и с две думи му обясних защо го търся. Веднага разбра, но му докривя, че не искам да му гостувам.

— После ще дойда и ще разговаряме колкото искаш — обещах му аз.

— Слушам, другарю полковник — по стар навик отвърна той и покорно се вмъкна в колата.

Шофьорът запали мотора и скоро завихме по една странична улица. Отдалече ни показва къщата, която търсехме. Старшината се усмихна загадъчно:

— Ха, Казана! Ясно, другарю полковник. Май се досещам вече...

Не разбрах какво искаше да каже, но заповядах да се връщаме. И този път, въпреки настояването на старшината, в дома му влязохме само той и аз.

— Разправяй — подканих го, щом се настанихме в прохладната, изпълнена с лека миризма на нафталин гостна.

— Казана е най-върлият иманяр из нашия край — започна старшината. — Историите му по тази линия нямат свършване. Затова са му прикачили и прякора Казана. Цял живот търси казан със злато.

Отново разказах за какво става дума, какво ни тревожи и го помолих да помисли, преди да ми отговори, как си обяснява тази

история.

Той дори не ме дочака да се доизкажа, а махна пренебрежително с ръка:

— Какво ще се церемоним и мислим много-много. Ще прескоча при него и той ще ми каже всичко.

— Да не ни направи някоя беля и да се провалим. Работата е сериозна и строго секретна! — предупредих го аз.

— Слушайте мене, другарю полковник, аз отговарям. Той може да е маниак иманяр, но е честен човек. Пък сме и приятели. Няма да се изложя.

— Не знам — отвърнах примирено. — Постъпи както намериш за добре, но внимавай само да не издадеш четата.

Старшината направи обидена гримаса.

— Не съм дете, другарю полковник. Аз съм насреща. Няма да тръгна да му разправам кой се интересува, я. Ще му кажа, че съм видял вчера да влизат двама мъже у тях и нататък...

Старшината излезе, като постави на масата шише ракия и салатата от пресни краставици и домати.

— Почерпете се, аз ей сега ще се върна.

Наистина след четвърт час се върна, но не сам.

Водеше със себе си съсухрен, около седемдесетгодишен мъж.

— Реших, че е най-добре да пиете от чучура, другарю полковник — рече от прага старшината. — Тъй де. Това е Казана, запознайте се.

Като ме гледаше изпитателно с хитрите си светлосини очи, иманярят се ръкува с мене и само от стискането пролича, че е още здрав и жилав човек. Седна, свали почтително каскета си, почеса се по четинестата побеляла коса и започна, без да се стеснява:

— Не се сърдете на селския, сам поисках да дойда и да си поприказваме. Иначе щях да отида в милицията.

— Защо? — изненадах се аз.

— Ами защото тъй трябва.

— Не разбирам!

— Няма нищо за неразбиране. Всичко е много ясно. Тия двамата не ми харесаха и сметнах, че е най-добре да съобщя на властта за тях.

Иманярят забеляза недоумението по лицето ми и не изчака да му задам въпрос.

— Вижте какво, другарю полковник, познавам иманярите от пръв поглед, ама тези не могат ме излъга. И дума да не става, че са иманяри.

— А какви са тогава? — запитах аз, макар все още да не разбирах за какво иманярство споменава той.

— Те не идват сефте при мене. Из ония дни пак бяха тук. Тогава се и запознахме, но хич не се сапикасах, че са мошеници.

— По какво съдиш, че не са добри хора? — запитах аз. — Я по-добре да започнем отначало.

— Откъдето да го захвана, все това си е. Но както искате. Предния път се представиха за софиянци. Намерили били из някакви стари книжа ли, архиви ли, някакъв документ, в който се казвало, че еди-къде си тъдява имало заровено голямо съкровище. Укрил го бил един турски големец, когато бягал от руснаците. Мислел после, като се върнат, отново да си го прибере, ама му минала котка път. Братушките не дали. Та искаха да им помогна да го намерим, щели сме да го делим поравно.

— След като имат документ, защо търсят помощ, а не действат сами? — учудих се аз.

— Ами ха де. Нали това се питах и аз.

— Показаха ли документа?

— Из оня ден извадиха една пожълтяла бумага. Още от пръв поглед разбрах, че е „кърфишек“, фалшива значи. Виждал съм поне сто такива и всички са излизали иманярски измишльотини, правени от такива ахмаци като мене.

Позамислих се. Исках сам да доловя кое тук е шокиращото. Да търси някой имане още не е улика, не означава, че върши нещо престъпно. Кое тогава е накарало самия иманяр да се усъмни? Реших да пристъпя направо:

— Каза, че си искал да събщиш в милицията. Защо? Самият ти се занимаваш с иманярство и никой не те закача.

— Тъй е, ама с тия работата е по-друга. Ако бяха истински иманяри и не бяха ме усъмнили, сигурно щях да се уловя на въдицата им. На нас колко ни трябва да ни пусне някой бръмбара и да започнем да копаем като луди. Ама тези не са иманяри. Не търсят никакво съкровище. Съкровището е само за мъгла, прах в очите, а целта им е друга.

— Каква?

— Не знам. Уж питаха за някакво съкровище, заровено в Голямата пещера, а после се прехвърлиха чак край Шумен.

Искаше ми се да не отклоня логическите му разсъждения и подканих:

— Разказвай, разказвай.

— В Голямата пещера няма нищо. Отдавна сме я преровили педя по педя. Пък и там е само скала. Като разбраха, че няма да се хвана, вчера ми извадиха друга карта и тя вече беше истинска. Селският знае — посочи той старшината, — че и аз съм бил някога подофицерин и разбирам чат-пат от военни карти. Та тази беше такава, но много стара. Сигурно преди Освобождението. И сега се опитаха да ме забаламосат, ама Казана не е вчерашен. На картата бяха нанесени много от някогашните турски табии и тепета. Искаха да им покажа къде се намира сега едно от тях.

— Кое? — настръхнах аз.

Той назова турското име на Цитаделата.

Близо минута не можех да продумам. Почувствах как изведнъж по тялото ми изби пот. Значи няма грешка, значи сме на прав път. Но сега не можех да разсъждавам по това. С пресъхнало гърло запитах:

— Защо им е това тепе?

— Уж и там имало заровено много злато — намигна хитро старият иманяр.

— А какво според тебе търсят?

— Туй не знам — вдигна ръце той.

— Защо не им посочи тепето?

— Имат много здраве от Казана. Във военни работи не се меся. Аз съм патриот човек.

— Чудно, имат карта, а търсят помощ от тебе?

— Картата им не струва пукната пара. Виж, да си свиеш контрабанда цигара с нея, може. Много е стара и по нея нищо не могат да намерят. Пък отде да знам, ама щом са дошли при мене, объркали са се.

— Кой ги е насочил към тебе?

— И това не знам. Ние, иманярите, познаваме всяка крачка на землищата си, че и на цялата околия. Затуй не са сбъркали, ама грешна им излезе сметката. — Иманярят пак се почеса по главата, сякаш се

чудеше какво още да каже, после ме погледна с присвити очи: — Вижте какво, другарю полковник, и да ме питате нещо повече, не мога да ви кажа. Само едно знайте. Усещам лошите хора както хрътката надушва дивеча. Какво мислят да правят тези двамата, не знам, не съм врачка да гадая. Но щом и вие пристигнахте подир тях, значи не съм се излъгал. Другото ще го свършите вие. Сигурен съм, че от тази трънка ще изскочи заек.

Наистина нямаше какво повече да питам. Картината беше ясна. Иманярят имаше право. Благодарих му, пихме по една ракия и станах. Тъкмо мислех да ги предупредя да не разказват на никого за тази история, старият иманяр разпери длани:

— Ама лаф бурда калсън!

— Да, точно така — усмихнах се аз. — Думата тук да си остане.

Разбрах, че двамата ще си допият ракията, благодарих им още веднъж и си тръгнах.

Докато летяхме към Шумен, помъчих се да анализирам разговора със стария иманяр. Сигурен бях, че сме попаднали на вярна следа, но отговорите на другите въпроси все още ми убягваха.

Когато останахме сами с капитан Гочев, побързах да споделя новото откритие. Той го посрещна с интерес, зарадва се, че не сме сгрешили, но и сам не можеше да си обясни, защо, след като не търсят никакво съкровище, непознатите са се разконспирирали пред иманяря и защо са ходили в Голямата пещера?

— Точно това доловил и той — отвърнах аз. — Правят го за камуфлаж. Създават впечатление, че наистина са иманяри.

— Не знам, ще видим — уклончиво отвърна Гочев, но нямаше време за повече разисквания и спорове. Трябваше да бързам за срещата с нашите млади помощници.

Щом видях стремителния бяг на Златко, предусетих, че носи важна новина. Когато той задъхано ми съобщи какво е станало, не се стърпях и го прегърнах мъжката. Дотърча и Деян, който досега чакаше в колата, паркирана пред Дома на народната армия, и тримата забързахме към хотел „Мадара“. Когато момчетата ме преведоха не през главния вход, а през сладкарницата, обясних си защо шофьорът на червения москвич е останал с впечатление, че двамата непознати не са

влезли в хотела, а в сладкарницата. Страхували са се да не би някой да ги следи и са използвали вътрешните стълби. Хитро измислено.

Максим точно е описал обстановката по време на обяда, но е пропуснал да каже, че преди да се разделим, ми прошепна номера на стаята, където са отседнали двамата непознати. Това значително улесни по-нататъшната ни работа. Младият мъж, който дойде на обед с капитан Гочев, беше оперативен работник в милицията. Той извика управителя на ресторанта, с когото явно добре се познаваше, и го помоли да предупреди сервитьорката, която обслужваше двамата непознати и момичето с черните очила, да не прибира чашите и бутилките от тяхната маса след като си отидат и да не ги пипа с ръце. Управителят кимна, че го е разбрал, и се оттегли. Аз пък съобщих номера на стаята на другаря от милицията и той веднага излезе. Върна се след десетина минути и постави лист с имената на двамата непознати и всички данни, взети от саморъчно попълнените им адресни карти. Прегледахме ги, но в тях нямаше нищо съмнително.

— Може и да са фалшиви — каза тихо той. — Но това ще разберем, когато проверим паспортите им.

Посетителите в ресторанта постепенно оредяха и ние разговаряхме спокойно, без да се страхуваме, че някой ще ни подслушва.

— Интересно кое ще е това момиче! — казах аз.

— Познавам я — отвърна другарят от милицията. — Кандидат-студентка и постоянна клиентка на кафенето. От добро семейство. Вероятно се е запознала случайно с тях, на маса, и едва ли е посветена в техните работи.

— Какво ще ги правим сега? — запита капитан Гочев.

— Нищо — отвърнах му аз. — Ще чакаме.

— Можем да ги задържим още сега.

— По-голяма грешка от това не бихме могли да направим — отвърнах аз.

Гочев се сконфузи и все пак запита защо.

— Защото нямаме никакво основание. Дори и да е вярно предположението ни, те ще признаят, че са търсили имане, но не са го намерили и толкова. Ще бъдем принудени да ги пуснем.

— Докато не ги заловим на местопрестъплението, докато не сме в състояние да ги разобличим напълно, по-добре е да не ги закачаме,

иначе ще претърпим пълен крах — допълни другарят от милицията. — Но преди това трябва да установим дали те са влизали в подземие. А това ще разберем половин час, след като излязат оттук.

Малко след това непознатите платиха и напуснаха ресторанта. Още не затворили вратата, капитан Гочев ги последва. Другарят от милицията отиде при масата им и внимателно взе чашите, от които бяха пили. Хващаше ги за столчетата и ги увиваше поотделно в салфетки. Като се върна на мястото си до мене, каза:

— Другарю полковник, ще изтичам до управлението да изследвам дактилоскопните отпечатаци. След половин час съм тук! — и излезе през входа за сладкарницата.

Капитан Гочев се върна.

— Момичето си отиде, а те се качиха в стаята си — докладва той.

— Стой във фойето на хотела и няма да мърдаш оттам, докато не дойдем или докато не ти пратим смяна! — заповядах му аз.

Наближаваше три часът и в ресторанта вече нямаше никакви хора. Най-после, останал сам след това напрежение, се помъчих да подреда мислите си и да проследя събитията. А те не бяха малко. Изненадан бях от бързината, с която Деян и Златко се справиха със задачата си. Само за половин ден те откриха делото по войнишкия бунт и търсените с толкова усилия двама непознати.

Впрочем, като прецених добре, установих, че изобщо заслугата да се впуснем по разкриването на цялата тази загадъчна история е изключително тяхна. Те откриха подземие, те видяха вечерта тези двама непознати и ги проследиха, те ги засякоха в Голямата пещера, те издириха делото, а сега просто ни ги поднесоха на ръце. Случайно ли беше това? Случайно бяха попаднали в подземие, но всичко останало извършиха със строга последователност и упоритост. Те проявиха изключителна дисциплина, съобразителност и находчивост. Не допуснаха нито една грешка, не се изплашиха от нищо и запазиха в пълна тайна досегашния ход на операцията. Как ли ще им се отплатим, ако всичко завърши успешно?

Мисълта ми се насочи към двамата непознати. Струваше ми се, че и около тях всичко вече се изяснява и въпреки това нещо ме смущаваше. Може би най-вярно бе прозрял намеренията им старият иманяр. С острия си поглед на ловец той бе открил хищниците, бе

усетил своевременно нечистите им намерения и не се поддаде на примамката им да стане техен съучастник. Той сам заяви, че плаща данък на иманярската си страст, но това не му пречи да прояви бдителност и да си остане честен българин.

Извадих от джоба си листа, на който Максим бе преписал данните от статията, и проверих имената на осъдените на затвор и разстрел войници. В тях не се споменаваха нито името на татко, нито имаше име, отговарящо на инициалите от медальона. Това не ме отчая. Сигурно от цялото дело, а и от някои останали още живи участници в тези събития ще узнаем истината. Макар да бях лично заинтересован, налагаше се да изоставя на втори план проучванията. За сега задача номер едно бяха двамата непознати и опазването на военните складове.

В този момент се върна другарят от милицията. Още със сядането си каза доволен:

— Всичко е наред. Няма грешка. Отпечатъците от цигареното пакетче са от този, който седеше с гръб към прозореца.

Зарадвах се.

— Как установихте, че са точно от него?

— Когато вземах чашите, запомних коя на кого е — усмихна се той. — Такава ми е професията, да виждам и помня всяка подробност. А сега? Какво да правим?

— Трябва да уведомим незабавно и вашите, и моите началства и да изготвим план за настъпление... Капитан Гочев дежури във фойето, но не бива да бъде сам. След малко ще му пратя помощник.

— Аз ще остана при него, другарю полковник, не се безпокойте — с готовност отвърна оперативният.

— Чудесно. Тогава аз ще отида в щаба и ще уведомя когото трябва.

Макар да знаех, че е излишно, предупредих го да внимават и си излязох. Хищниците бяха попаднали в капан...

КРАЯТ НА ЕДНА ВАКАНЦИЯ

Изпратихме чичо Герасимов на гарата и когато се върнах вкъщи, баба ми подаде телеграма от нашите. Пристигали на другия ден и след още два дни щели сме да заминем за Варна. Докато преди една седмица ги очаквах с нетърпение, сега се ядосах. Къде ще ходя, когато още не знам какво ще стане с нашата операция. Колкото и да мислех как да избягна отиването ми на море, виждах, че няма спасение. Да кажех, че не ми се ходи, нямаше да повярват. Да се престоря на болен, също. Реших да ги изчакам, пък тогава да видя какво може да се направи.

Още с пристигането татко и мама откриха, че съм напълнял, че не съм изглеждал никога по-добре. Отчаях се, че всичко ми е наред и ща не ща, трябва да замина с тях. Завиждах на Деян и на Златко, че остават в Шумен.

Как ми се искаше да споделя с татко нашата тайна, но не смеех, преди да съм получил разрешение от полковник Миладинов. И щом си спомних за него, в главата ми се породих една хитрина. След като поприказвахме за това-онова, нали не се бяхме виждали, откакто съм в Шумен, подхвърлих между другото:

- Татко, ти познаваш ли един полковник Миладинов?
- Разбира се, мой другар. Бяхме и на фронта заедно. Защо?
- Запознахме се с него, та затова.
- Как така запознахме се! — учуди се татко.
- По пионерска линия. От операция „Българска слава“.
- Че кога сколаса и тук да се включиш?
- Така се случи — усуках го аз. — Искаш ли да се видите?
- Разбира се! Ще ми бъде много приятно.
- Добре, утре ще те заведе при него.

И татко наистина дойде на следващия ден в градинката пред окръжния комитет на партията. Нали там имахме редовна среща. Двамата се прегърнаха като стари другари. Полковник Миладинов ме похвали, че съм добро момче, но повече нито дума не спомена. Значи и

аз трябваше да мълча. Когато пристигнаха Деян и Златко, другарят полковник каза, че по операцията всичко е наред, и поръча утре вечер непременно да сме отидели с родителите и близките си в Дома на народната армия. Щяло да има някакво тържество и присъствието ни било задължително.

— Аз също ще се обадя на вашите, но и вие им кажете още като си отидете. А сега сте свободни. Ние ще останем с Максимовия баща да си поговорим.

Колкото да не ми се искаше да си ходим, трябваше да се подчиним. Пък и да останехме, едва ли можехме да говорим за нашите работи пред татко.

И ето една вечер, която ще помня цял живот.

Салонът на Дома на народната армия беше препълнен с народ. Офицери, войници, граждани, ученици, пионери. Всеки казваше, че събранието било посветено на бдителността, но подробности никой не знаеше. Татко също не каза нищо и разбрах, че и той не знае.

На сцената се изкачиха и наредиха зад масата, застлана с червено кадифе, група офицери, между които един генерал, полковник Миладинов и още няколко цивилни мъже, които не познавах.

Тържеството откри едни подполковник, който даде думата на полковник Миладинов. Той накратко обясни, че събранието е посветено на бдителността и борбата срещу вътрешните и външните врагове на социалистическото ни отечество. Отначало говореше общи приказки, но изведнъж започна да разказва какво беше се случило в града през последните няколко дни. И за какво мислите говори? За нашата операция. Разказа я от край до край. Без, разбира се, да споменава каквито и да било имена, местности и така нататък.

Слушах го с наведена глава, страхувах се да не ни издаде. Изтръпнах, когато чух последните му думи.

— И така, другарки и другари, бойци и командири, приятно ми е да ви съобщя, че само преди четиридесет часа операцията приключи с пълен успех благодарение на подвига, който извършиха тримата млади български патриоти. За наша и за ваша радост те са тук в салона и аз ги моля да дойдат на сцената.

Сведох глава чак до коленете, пламнах целият. Ушите ми забучаха и чувах само как салонът зашумя, после гръмна от ръкопляскания.

Полковник Миладинов повтори поканата, но нито аз, нито Деян, нито Златко излизахме. Нямах сили да се повдигна от стола, сякаш бях прикован към него. Когато се изправих, татко ме тупна ласкаво и прошепна:

— Магаре с магаре, защо не ми каза!

Как съм се изкачил на сцената, не помня. Деян и Златко се притискаха от двете ми страни, а публиката и тези на сцената, станали на крака, ръкопляскаха, други викаха „браво“.

Полковник Миладинов замаха с ръце. Салонът постепенно утихна и той отново заговори:

— За доблестно проявление героизъм и за революционна бдителност командването на гарнизона и ръководството на органите на сигурността изказват публична благодарност на пионерите Максим Свиленов, Деян Радушев и Златко Владимиров, посочват ги за пример на всички техни другари и ги награждават с по един фотоапарат.

Салонът отново гръмна от ръкопляскания и от викове „браво“. Аз не смеех да погледна към хората, но зърнах мама, която седеше на първия ред. Очите ѝ бяха пълни със сълзи. Татко също премигваше и хапеше устни от вълнение.

Наградите ни връчи лично генералът. Прегърна ни и ни целуна. После трима курсанти от военното училище ни поднесоха големи букети, а представител на Градския народен съвет окичи гърдите ни със златната значка на град Шумен.

Стоях и слушах, а през цялото време един въпрос се набиваше в главата ми. Него не можех да проумея в момента, не съм го проумял и досега. „Какво пък чак толкова бяхме извършили?“ Така писах на другаря полковник от Варна. А ето какво ми отговори той:

Какво бяхте извършили ли, Максиме?

Нещо много голямо. Не биваше да го разгласяваме публично. То беше военна и държавна тайна, а и следствието още не беше приключило, но сега вече мога да ти го кажа.

От момента, в който вие ни посочихте двамата непознати в ресторанта, ние не ги изпуснахме от очите си. Наблюдавахме ги отблизо, проследявахме всяка тяхна крачка. Засилихме охраната на военните складове, на Цитаделата. Поставихме постове в подземията, завардихме входовете му. И още същата нощ заловихме на местопрестъплението двама опасни врагове на родината — бивши български поданици. Намерихме в тях и два джобни транзисторни радиопредаватели, с които са влизали във връзка помежду си, когато са действали разделени един от друг. Именно тези техни разговори по етера бяха засекали нашите радисти. Повече подробности по редица съображения няма да ти съобщавам. И това е достатъчно, за да оцениш вашия подвиг. Много съм ви благодарен. Обикнах ви и искрено съжалявам, че се разделихме толкова бързо. Не можах да изпълня обещанието си и да ти разкажа за героичните прояви на твоя баща през Отечествената война, ти не дочака и развързката около съдбата на шуменските бунтари, но има време. Ще го сторя. Ние пак ще се видим. Занапред ви предстои учение, сериозно учение, а после ще дойдете при нас в казармата. И съм сигурен, че и тогава ще бъдете истински, доблестни български воители, достойни наследници на достойни бащи.

Прегръщам ви най-сърдечно

ваш полковник Миладинов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.